

VĚŠTNÍK 2019 ZIMA

Dozorčí rada DILIA

prof. Vadim Petrov – předseda

Konzultační hodiny každou středu v sekretariátě
DILIA od 12:00 hodin.

Náročnější jednání je třeba domluvit předem
na tel. 283 893 603.

B.A. Šimon Pellar – místopředseda

Mgr. Zdeněk Zelenka – místopředseda

PhDr. Hana Linhartová

MgA. Marek Epstein

Libor Dvořák

Mgr. Petr Markov

doc. Karel Smyczek

Vladimír Michálek

PhDr. Roman Ráž

OBSAH

ÚVOD	2
AKTUALITY	3
ROZHOVOR Rozhovor s překladatelkou Annou Kareninovou	15
PERSPEKTIVY DILIA Kordinanční výbor autorských spolků (KVAS) Další novela autorského zákona na obzoru	19
GRANTY A CENY DILIA	24
OCENĚNÍ	27
PRÁVO Díla anonymní a pseudonymní Breviář autora: Autorská díla a ochranné známky	28
KOLEKTIVNÍ SPRÁVA Licencování přenosu vysílání – aktuální stav	34
ZÁBAVA Podivuhodný život Leoše Janáčka podaný ve zkratce	36
VÝROČÍ	38
ÚMRTÍ	39
KONTAKTY	40

ÚVOD

VÁŽENÍ ČLENOVÉ SPOLKU DILIA, MILÍ AUTOŘI,

dovolte nám, abychom vás všechny pozdravili s vírou, že jste prožili krásné, pohodové léto i slunný podzim a pro nastávající období načerpali mnoho tvůrčích sil. Letní i podzimní období v DILIA bylo jako vždy pracovně náročné, vzhledem ke skutečnostem a změnám, jež probíhaly mimo DILIA, a to zejména ohledně nové směrnice EU o kolektivní správě, jejíž harmonizace do českého autorského zákona se právě připravuje. Snad největším úkolem pro DILIA je však aktuálně zavádění poslední velké novely autorského zákona do praxe, jakož i činnost Ministerstva kultury ČR a dalších institucí v těchto věcech, jež se v plném rozsahu dotýkají činnosti DILIA a zastupovaných autorů. Ano, máme na mysli především problematiku sazebníků odměn. Vyvívají se i licencování užití autorských děl mimo kolektivní správu a směřuje k určité „drobivosti“. Máme na mysli to, že počty užití se povyšují, výnosy jsou však bagatelní a většinou i ztrátové. Na druhé straně však DILIA může těžko přestat licencovat třeba užití dramatických textů vůči amatérským souborům.

Dozorčí rada chystá do Nového roku několik překvapení, jež bude prezentovat na valné hromadě v roce 2020. Kromě určitých úprav hospodaření, které by měly zamezit ztrátovosti u bagatelních licencování, půjde i o vznik sociálního fondu, jež by měl sanovat obtížnou sociální situaci starších členů spolku DILIA.

O některých problémech shora uvedených i o dalších záležitostech budeme referovat na následujících stránkách tohoto vydání Věstníku DILIA. Dopředu se omlouváme, že mnohé informace budou pro vás obtížně stravitelné a složité. Snažili jsme se je co nejvíce zjednodušit tak, aby byly pochopitelné. Přes tuto snahu se nám to vždy nepovedlo. Bohužel se asi musíme smířit s tím, že současný svět plný spousty informací je čím dál složitější a svým způsobem i méně průhledný.

No a hlavně – hezké Vánoce a šťastný rok 2020.
Vaši

Vadim Petrov
předseda Dozorčí rady DILIA

Jiří Srstka
ředitel DILIA

AKTUALITY

PŘEKLADATELSKÁ DÍLNA DILIA 2019 – ITALSKÉ DIVADELNÍ SPECIALITY

Již popatnácté pořádala agentura DILIA překladatelskou dílnu. Workshop byl určen začínajícím překladatelům, ať už z řad studentů filologických oborů, či naopak studentů divadelních škol a dalších, kteří mají dostatečné jazykové vybavení a zájem o divadelní texty. Letošní ročník překladatelské dílny byl zaměřen na současnou italskou dramaturgii. Tutorkami mladých překladatelek a překladatelů byly přední české překladatelky z italštiny, Alice Flemrová, Tereza Siegllová a Marina Feltlová.

V polovině května proběhlo úvodní setkání mladých stipendistek a stipendistů s jejich zkušenými tutorkami, které bylo zaměřené na praktickou přípravu budoucích překladatelů, tj. na základní informace ohledně specifik divadelního překladu a na problematiku autorského zákona. Na začátku září došlo k dalšímu setkání všech účastníků, kde se probíraly jejich zkušenosti s překladem. Stipendistky a stipendista měli šanci vzájemně si překlady ohodnotit a vyslechnout názory nejen svých tutorek, ale i svých kolegů.

V pátek 29. listopadu proběhla ve VILE Štvanice slavnostní prezentace výsledků Překladatelské dílny DILIA 2019 pod názvem *Italské divadelní speciality*. V režii mladého, talentovaného režiséra Adama

Svozila byly ve formě scénických skic představeny tyto nově přeložené texty:

DO BOJE! Emanuele Aldrovandi

překlad: Ondřej Pazdírek, tutorka: Marina Feltlová

Malá, ale odhodlaná, fašistická teroristická buňka chce zachránit svět a vstoupit do historie. Její členové chtějí zničit starou demokratickou, tolerantní a multikulturní Evropu a na jejích troskách vybudovat novou: Evropu se zavřenými hranicemi a zákazem islámu, Evropu, v níž je choroba homosexuality vymýcena a vlaky jezdí vždycky včas. Plán je jasný: atentát na prezidenta Evropské unie!

4 AKTUALITY

BRATŘI

Pier Lorenzo Pisano

překlad: Monika Štefková, tutorka: Tereza Siegllová

Dva bratři. Jejich matka zemřela při nehodě. Oba muži nám prostřednictvím svých promluv nastiňují svůj dosavadní život a rodinné vztahy. Zažíváme s nimi vše, až do osudné autonehody. Hra originálně popisuje dynamičnost sourozeneckých vztahů a existenční krizi mladého člověka, jehož myšlenky se zmítají mezi nostalgickými vzpomínkami na bezstarostné dětství a úvahami nad plynoucím časem a smrtí.

UKOLÉBAVKA

Industria Indipendente

překlad: Sarah Baroni, tutorka: Alice Flemrová

Píše se rok 2056, nacházíme se ve sjednocené Evropě, kde už nic není jako dřív. Vše řídí mladá generace. Senioři po sedmdesátce jsou odsunuti do relaxačního komplexu Ukolébavka, kde mají dožít. I když se

Ukolébavka zdá být jako sen, kde seniory čeká klidný život v luxusu, čtyři z nich se rozhodnou vzbouřit a spáchat atentát na prezidenta Spojených států evropských, který se do Ukolébavky chystá na návštěvu. Každý blahobyť se totiž omrzí, pokud je vykoupěn absolutní absencí svobody.

Prezentace se zúčastnil také jeden z autorů, jehož hra byla v rámci dílny přeložena, talentovaný italský dramatik, režisér a scénárista Pier Lorenzo Pisano. Autor během svého pobytu v Praze vystoupil na Katedře románských studií na přednášce, kterou DILIA zorganizovala ve spolupráci s Divadlem LETÍ, Univerzitou Karlovou a tutorkou dílny Terezou Siegllovou.

Projekt vznikl za podpory Dozorčí rady DILIA a Fabulamundi – Playwriting Europe.

Foto©Rudy Kovář

HE

ÚPLNĚ POSLEDNÍ DÍL CYKLU 8@8

Seriál scénických skic 8@8, jehož cílem je propagace současné české i zahraniční dramatiky a na němž spolupracovala agentura DILIA s Divadlem LETÍ, vznikl již v roce 2005. Během patnácti let existence tohoto projektu bylo představeno celkem 105 nejnovějších her, přičemž některé vznikly přímo pro tuto příležitost. Projekt 8@8 byl platformou jak pro diváky „s vášní pro novou hru“, tak pro dramaturgy a divadelní odborníky. Formát scénických skic už je dnes běžnou formou, jak představovat nové texty. Divadlo LETÍ by však chtělo vyzkoušet i nové cesty, a proto v prosinci 2019 proběhl úplně poslední díl projektu 8@8.

12. prosince 2019 ve Vile Štvanice měli diváci možnost shlédnout scénické čtení hry rakouského dramatika **Volкера Schmidta** *Textilní trilogie* v překladu Jany Sloukové a v režii Martiny Schlegelové. Trilogie Volкера Schmidta, kterou rakouský autor

vytvářel v letech 2007–2017, představuje obsáhlý, provokativní a inspirativní pohled na stav současného globalizovaného světa. Hrdinkami třídílného dramatu jsou rakouské šičky Liesl, Kathi a Hanni, které jednou „v budoucnu, až se všechno otočí“ pracují ve Vídni či v jiném podobném evropském velkoměstě v textilní továrně v nelidských podmínkách za minimální mzdu. Hra, která jako hlavní téma představuje otázku sociální nerovnosti, neprostupnosti, moderního otroctví a postavení ženy, teží především z dystopické představy změny světových hospodářských podmínek, kdy Evropa ztratí své postavení a stane se jen levnou pracovní silou pro teď už vyspělé země dosavadního třetího světa. V rámci slavnostního večera inscenátoři představili také tři krátké texty mezinárodního projektu Climate Change Theatre Action, v rámci něhož padesát současných dramatiků napsalo krátké hry o tématu klimatických změn.

Od roku 2020 se formát prezentace současných her v podání LETÍ mění. Pravidelně dvakrát ročně představí krátké hry prostřednictvím komunitního, divácky lákavého konceptu společné Večeře s novou hrou, jehož úspěšnost se ověřila ve třech vydáních z minulých let. Je to cesta, jak současné hry představovat širšímu publiku, nejen úzké odborné veřejnosti. Projekt patří mezi úspěšné strategie rozvoje publika (audience development) a souvisí s cílem divadla „propagovat současné texty“. Novinkou pak bude prezentace dvou současných her vždy novou, originální formou (např. audiowalk, site-specific v nedivadelním veřejném prostoru atd.) Touto cestou bychom chtěli prověřovat nové inscenační možnosti současných her, mj. i skrze žánrové přesahy.

NOBELOVU CENU ZA LITERATURU ZA ROK 2019 ZÍSKAL PETER HANDKE

Ve Stockholmu byly 10. října 2019 uděleny dvě Nobelovy ceny za literaturu – Peteru Handkemu za rok 2019 a Olze Tokarczukové za rok 2018.

Peter Handke (*1942) je významný rakouský spisovatel, básník, dramatik, překladatel a autor několika scénářů (například k filmům Wima Wenderse). Handke je nositelem více než dvaceti literárních ocenění, obdržel například rakouskou státní cenu za literaturu (Großer Österreichischer Staatspreis für Literatur) nebo Cenu Franze Kafky. Za hru *Immer noch Sturm* získal na festivalu Mülheimu Theaterstage 2012 hlavní cenu Mülheimer Dramatikerpreis.

DILIA má ve své nabídce následující Handkeho hry: *Proč kuchyň?* (překlad: Zuzana Augustová), *Nerozumní vymírají* (překlad: Barbora Schnelle), *Stopy zbloudilých* (překlad: Barbora Schnelle), *Spílání publiku* (překlad: Jitka Bodláková), *Sebeobviňování* (překlad: Jitka Bodláková), *Přes vesnice* (překlad: Zuzana Augustová), *Hra o ptaní aneb cesta do Sonorní země* (překlad: Zuzana Augustová). Z nepřeložených jmenujme *Die schönen Tage von Aranjuez* a dramatický opus *Immer noch Sturm*.

Podle šéfa Švédské akademie Matse Malma byl Handke oceněn za „svá vlivná díla, která s lingvistickou vynalézavostí prozkoumávají periferii a specifčnost lidské zkušenosti“.

Olga Tokarczuková (*1962) je dlouhodobě nejčtenější polská spisovatelka, autorka poezie, esejí a scénářů. Jejím nejúspěšnějším románem je *Pravěk a jiné časy* (1996), za který byla oceněna prestižní

cenou Kościelskich nebo oceněním čtenářů v rámci ceny Nike, kterým byly oceněny i její další dva romány *Denní dům, noční dům* (1998) a *Hra na spoustu bubinků* (2001).

DILIA má ve své nabídce dramaturgizaci úspěšného románu *Denní dům, noční dům*. Autorkou dramaturgizace je básnířka a překladatelka Renata Putzlacher.

Tokarczukové Švédská akademie cenu udělila za „vypravěčskou představivost, která – s encyklopedickou vášní – ukazuje překračování hranic jako formu života“. „Tokarczuková nevnímá realitu jako něco stabilního či věčného. Její romány zobrazují napětí mezi kulturními protiklady: příroda proti kultuře, rozum proti šílenství, muži proti ženám, domov proti odcizení.“

HE

ZEMŘEL FRANTIŠEK DERFLER

V sobotu 16. srpna 2019 zemřel sedmasedmdesátiletý František Derfler, herec, režisér, pedagog a dlouholetý principál Divadla U stolu. Plzeňský rodák v listopadu 1989 v Brně spoluzakládal místní Občanské fórum a stal se i jeho mluvčím. Mimo jiné účinkoval i v řadě televizních filmů a seriálů.

FRANTIŠEK DERFLER

12. 2. 1942 Plzeň – 16. 8. 2019 Brno

Herec, režisér, dramaturg, zakladatel a principál brněnského Divadla U stolu, divadelní organizátor a pedagog.

V dětství byl ovlivněn křesťanstvím a skautingem, což ovšem bylo od roku 1948 považováno za nevhodné. V letech 1960–1964 absolvoval Janáčkovu akademii múzických umění v Brně. Už v době studií se objevil ve filmu, i když jen v menších rolích – Bedřich v „brigádnickém“ filmu *Začít znova* (1963) či traktorista Hrouda v socialisticky angažovaném dramatu *Handlíři* (1963). Po ukončení studií na JAMU nastoupil do Divadla Jiřího Wolкера v Praze. V době uvolnění ve druhé polovině šedesátých let se „dovzdělával“ i mimo divadlo – chodil na přednášky Václava Černého a Jana Patočky na Karlově univerzitě. Zároveň ale sledoval a studoval představení svých kolegů z jiných divadel malé scény – Divadla Na zábradlí, Za branou nebo z Činoherního klubu. Měl také rád poetickou

vinárnu Viola a intenzivně studoval soudobé texty těch, jejichž díla mohla krátce vycházet, například v Sešitech pro literaturu a diskusi nebo v Tváři – jednalo se zejména o křesťanské autory, například Jana Zahradníčka, Bohuslava Reynka, Josefa Palivce nebo Ivana Slavíka. V roce 1969 se stal spoluzakladatelem Bílého divadla, experimentální divadelní skupiny, kterou vedl František Hrdlička a která byla ovlivněna polským divadelním režisérem a teoretikem Jerzym Grotowskim a jeho ideovým programem tzv. „chudého divadla“ a „divadla fyzické akce“.

V polovině sedmdesátých let odešel z Divadla Jiřího Wolкера a od roku 1975 působil v brněnském divadle Na provázku (výrazná byla jeho role strýčka Drače, otce Eržiky v *Baladě pro banditu*). V tom čase se střídme a opět v epizodních úlohách začal objevovat před kamerou – nejvíce však před televizní. Pohříchu se jednalo většinou o průměrné inscenace, z nichž alespoň trochu vyčnívá životopisné drama *Prokop Diviš* (1977), v kterém ztvárnil matematika vídeňského dvora de Marciho. Následoval na dlouhou dobu jeho poslední celovečerní film – stejně jako na divadle i ve filmové verzi romantického muzikálu *Balada pro banditu* (1978) si zahrál Drače, otce Eržiky, milenky Nikoly Šuhaje. Následovaly střídme návraty do televize a až na jednu výjimku menší epizodní role, jako byl třeba primář v inscenaci z lékařského prostředí *Hedvika* (1979).

V roce 1980 se stal členem činohry Státního (dnes Národního) divadla v Brně. Podepsal Chartu 77, což ho stálo několik let pravidelných výsledků na StB a zároveň i minimum velkých rolí v divadle. V oné chmurné době aspoň dokázal potěšit disident-ské rodiny, zejména děti – v zimních časech svátečních se totiž

vždy „převtětil“ do svatého Mikuláše, k čemuž využíval půjčený kostým z inventáře Státního divadla. Nadále bylo omezováno i jeho hraní v televizi, o filmu ani nemluvě. Z televizních inscenací připomeňme rodinné drama *Útěk* (1981), v kterém ztvárnil postavu Föhra, nebo pohádku *O chytrém šachovi* (1983), ve které si zahrál učence. V hlavní roli gymnaziálního profesora Nováka, který čelí násilí ze strany studentů, se objevil v dramatu *Zlatý drak* (1985). Do konce dekády pak ztvárnil ještě lékaře-psychiatra v krimi *Případ žárlivého muže* (1986).

Nedostatek hereckých příležitostí na oficiální scéně kompenzoval aktivitami neoficiálními: u sebe doma pořádal bytové semináře a v letech 1984–1989 byl editorem brněnské samizdatové edice Studnice, která se zaměřovala na texty duchovní povahy tzv. zakázaných autorů. Tyto texty ho ve druhé polovině osmdesátých let inspirovaly k založení neoficiálního bytového Divadla U stolu (DUS). Inscenace využívaly výraznou hudební složku, kterou obstarával písničkář a skladatel Jiří Bulis. Jak Derfler sám poznamenal: *Šlo o společensví přítel, kteří chtěli scénicky číst či jednoduše inscenovat texty autorů, jejichž jména a díla byla z české kultury po řadu let systematicky vymazávána*. Spolupracoval s literáty Milanem Uhdem a Antonínem Přidalem, hercem Janem Vlasákem nebo filosofem Josefem Šafaříkem, jehož eseje *Průkaz totožnosti* byly zinscenovány jako premiérové inscenace tohoto neoficiálního divadla. První se odehrála na jaře roku 1989 v bytě pozdější publicistky Jany Soukupové, později v pražském klubu v Trojické a ve Vysokoškolském klubu v Brně. StB divadlo sice sledovala, ale to už přišel listopad 1989 – Derfler stál u zrodu

brněnského Občanského fóra, přičemž v listopadu a prosinci 89 byl jeho mluvčím.

V roce 1990 se stal na sedm let šéfem činohry Státního (od roku 1992 Národního) divadla v Brně. A přibýlo i něco televizních rolí – z těch výraznějších to byl třeba Oldřich Bořita z Boženic v historickém příběhu dvou znesvářených bratrů na pozadí třicetileté války *Černá fortuna* (1991) nebo farář v dramatu *Návrat do cizí země* (1994). V dalším historickém dramatu *Posel* (1995) dle předlohy Viktora Dyka si zahrál jednu z hlavních úloh československého sedláka Tomáše Roha. Poté se ve vedlejší úloze Jarolíma zapojil do úspěšného televizního seriálu z doby první republiky *Četnické humoresky* (1997). Spolupracoval také s Českým rozhlasem, např. na cyklu *Toulky českou minulostí*.

Když v sedmadvadesátém skončilo jeho šéfování činohře Národního divadla Brno, začal se intenzivně věnovat svému Divadlu U stolu. Inscenoval zde mimo jiné příběhy Starého a Nového zákona, Sofoklova *Oidípa*, Calderónův *Život je sen*, Goetheho *Fausta*, *Dona Juana*, *Macbetha*, *Jóba* od Josepha Rotha, díla Dostojevského, *Máchův Máj*, Demlovo *Zapomenuté světlo*, *Boží duhu* Jaroslava Durycha, prózy a eseje Jana Čepa, poezii Vladimíra Holana, Jana Zahradníčka, Czeslava Milosze a dalších. Činnost divadla ukončil koncem minulého roku, v prosinci 2018.

Od roku 2003 byl pedagogem na divadelní fakultě JAMU, o dva roky později se stal uměleckým šéfem Divadla U stolu, v roce 2007 odešel z Národního divadla Brno. Roku 2008 se stal na JAMU profesorem. Festival ...příští vlna/next wave... mu v loňském roce udělil prestižní poctu Živoucí poklad.

Byl ženatý s bývalou prorektorkou Masarykovy university, vědeckou pracovnící, přední odbornicí na komunitní výživu a konzultantkou Světové zdravotnické organizace, MUDr. Zuzanou Derflerovou-Brázdovou.

Zemřel po těžké nemoci.

Zdroj: Divadelní noviny

MŠ

ZEMŘELA EVA STEHLÍKOVÁ

EVA STEHLÍKOVÁ

1. 2. 1941 Plzeň – 12. 8. 2019 Brno

Filoložka, historička, překladatelka, teatroložka, profesorka Masarykovy univerzity v Brně a Univerzity Karlovy v Praze. Specialistka na antické a středověké drama a divadlo. Zabývala se též kritikou a analýzou soudobých inscenací řeckého a římského dramatu, intertextuálními vztahy a českým divadlem šedesátých let dvacátého století.

Maturovala v roce 1958 v Děčíně, v letech 1958–1963 vystudovala latinu a češtinu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (diplomová práce na téma *Antické pozadí Shakespearovy hry Troilus a Kressida*). V roce 1969 získala na Filozofické fakultě v Praze titul PhDr. pro obor antická literatura – česká literatura

disertační prací *Antika v české poezii a dramatech po roce 1945*. V roce 1994 se habilitovala na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity prací *Řecké a římské divadlo*, v roce 1998 byla jmenována profesorkou pro obor teorie a dějiny divadla.

V letech 1963–1966 působila na Filozofické fakultě UK v Praze, 1966–1998 byla vědecko-technickou (po roce 1989 vědeckou) pracovnící Ústavu pro klasická studia Československé akademii věd (později Akademii věd České republiky). S Václavem Königsmarkem vydávala samizdatový časopis *Dialog* (1977–1981), v devadesátých letech založila databázi inscenací antických her www.olympos.cz. Od roku 1994 s přestávkami přednášela především antické a středověké divadlo na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, v letech 1998–2006 také na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Přednášela též intertextuální vztahy (antické tradice v literatuře, divadle a filmu), divadelní kritiku a české divadlo šedesátých let (*Laterna magika* a *Alfréd Radok*). Vedla mnoho diplomantů a doktorandů.

Absolvovala řadu zahraničních akademických stáží (1989 Geneve, Fondation Hard, 1991 a 1993 London British Academy London, 1993 a 1996 Istituto Papyrologico Firenze, 1995 Österreichisches Ost- und Südost Europa- Institut Wien, 1998 Clare Hall Cambridge, 2001 Onassisovo stipendium Řecko). Přednášela také v zahraničí (Kraków, Nikosia, Firenze, Oxford, Athény, Toronto, Coimbra, Warwick University, Epidauros).

Byla řešitelkou tří vědeckých úkolů (Ve znamení Shakespeara – Fond rozvoje vysokých škol 1997, Inscenace antických dramatiků na českých scénách – GAČR 1998–2000,

Alfréd Radok – GAČR 2000–2003). Napsala desítky odborných studií a statí v různých odborných časopisech a publikacích, její texty vycházely také v zahraničí.

Byla členkou řady odborných a vědeckých grémií: rady pro teorii a historii divadla FFMU Brno (místopředsedkyně), vědecké rady FF MU Brno, umělecké rady DAMU Praha, obořové rady doktorského studia teorie divadelní tvorby DAMU, vědecké rady FF UK Praha (2003–2005), akademické rady Akademie věd ČR (2003–2005), odborného grémia Nadačního fondu Společnosti F. X. Šaldy (2001–2005), redakční rady Listů filologických a Divadelní revue.

V roce 1994 obdržela Cenu Akademie věd ČR za popularizaci vědy, v roce 2012 byla nominována na Cenu Milady Paulové.

Jejím manželem byl klasický filolog a lingvista PhDr. Ing. Karel Hubka (1938–1986), vydavatel spisů J. A. Komenského. Dcera Mgr. Karolína Stehlíková, PhD., je překladatelkou z norštiny.

Zemřela náhle po krátké těžké nemoci.

Zdroj: Divadelní noviny

ZEMŘELA VLASTA CHRAMOSTOVÁ

VLASTA CHRAMOSTOVÁ

17. 11. 1926 Brno – 6. 10. 2019 Praha

Divadelní a filmová herečka, emeritní členka pražského Národního divadla.

Narodila se jako nejstarší z pěti dětí elektroinženýra Vladimíra Chramosty. Vyrůstala v obci Skryje u Rouchovan (obec zanikla v roce 1976 při stavbě jaderné elektrárny Dukovany). V letech 1941–45 studovala u profesorů Rudolfa Waltra a Zdeňky Gráfové na Státní konzervatoři v Brně. Během studií už hrála (od r. 1943) v Komorních hrách v Brně. Když došlo k uzavření divadel nacisty (1944), účastnila se představení v soukromých bytech. Po osvobození byla u zrodu brněnského Svobodného divadla, ale v sezoně 1945–46 už působila v Městském divadle v Olomouci (zahrála si tu např. Dorinu v Molièrově *Tartuffovi*). Poté následovaly čtyři sezony (1946–50) v Národním (posléze přejmenovaném na Státní) divadle v Brně (titulní role v inscenacích *Svatá Jana*, *Počestná holka*, *Antigona* aj.).

Na dalších dvacet let spojila svůj umělecký život s pražským Divadlem na Vinohradech (tehdy Divadlo československé armády). Dostala zde řadu velkých hereckých příležitostí a brzy patřila ke špičce souboru. Byla titulní Marií Stuartovnou, Annou Kareninovou, Čarokrásnou ševcovou, Marianou Pinedovou, hrála Kateřinu

(*Zkrocení zlé ženy*), Plajznerku (*Dalskabáty, hříšná ves*), Hanu Jelkesovou (*Noc s leguánem*), Xantipu (*Vím, že nic nevím*), Roxanu (*Cyrano z Bergeracu*), Filipu (*Zámek*) a mnoho dalších postav.

V letech 1949–1969 hrála v pětadvaceti filmech, hrála též v televizních inscenacích a seriálech. Její filmová kariéra začala ještě v době jejího brněnského angažmá. Výraznou roli si zahrála v psychologickém dramatu *Spalovač mrtvol* po boku Rudolfa Hrušínského. V roce 1969 dostala zákaz činnosti před kamerou, znovu se před ni mohla vrátit až po sametové revoluci.

Zásadní zlom v její kariéře nastal po událostech osmašedesátého roku. Změnu vedení a orientace Vinohradského divadla řešila v roce 1970 odchodem do Krejčova Divadla za branou (Iokasté v inscenaci *Oidipus – Antigone*, Arkadinová v *Rakovi*). Když bylo po dvou letech divadlo zrušeno, byla jí postupně znemožněna veškerá umělecká činnost. Zahrála si ještě titulní roli Matky Kuráže v Západočeském divadle v Chebu (1972) a pak se na dlouho – ne vlastní vinou – odmlčela. Kvůli politickým postojům jí byla plně zakázána činnost ve filmu, televizi a rozhlas. Její zapojení do uměleckého disentu vyústilo v tzv. bytové divadlo, které provozovala v letech 1976–1980, ve kterém pořádala pro své přátele bytové představení (*Všechny krásy světa*, *Hra na Mackbetha*, *Appellplatz*, *Dávno, dávno již tomu*).

V roce 1977 podepsala Chartu 77. V lednu 1989 se zúčastnila vzpomínkového aktu za Jana Palacha. Byla podmíněně odsouzena k trestu odnětí svobody. Listopadové revoluce v roce 1989 se samozřejmě aktivně zúčastnila a tyto události znamenaly její velký návrat do veřejné profesionální kariéry. V květnu 1990

byla jmenována čestnou členkou Národního divadla. Brzy se ale její členství změnilo v aktivní.

Na jeviště se vrátila v Národním divadle v roli Kněžny Anežky v Hilbertově *Falkenštejnovi*, následovala Paní Frolová v Pirandellově hře *Je to tak – chcete-li*, byla jedinou představitelkou pohádek *Dobře tak, že je smrt na světě*, hrála Starou paní v Přidalově úpravě Peroutkova *Oblaku a Valčíku*, Lenzovou v Steigerwaldově *Nobelovi*, Gerardu v adaptaci Lope de Vegovy *Dorotei*, Magdalénu Trčkovou v drammatizaci Durychova *Bloudění*, Herečku v Shakespearově *Hamletovi*, Zofii v Kohoutově – Werbowski *Kyanidu o páté*, Ženu ve večeru z díla J. Seiferta *Ruce Venušiny*, Chůvu v Aischylově *Orestei*, Lízalku v *Maryše bratří Mrštíků*, Volumnii v Shakespearově *Coriolanovi*, účinkovala v adventních koncertech. V posledních sezonách ji mohli diváci vidět jako Bábu v Jiráskově *Lucerně*, Paní Higginsovou v Shawově *Pygmaliónu* a v její benefici *Tři životy*. Svůj pracovní poměr v ND ukončila koncem roku 2010.

Po listopadu 1989 natočila televizní film *Zpráva o pohřbívání v Čechách* (1990) a opět hrála ve filmech a televizi. Za snímky *Je třeba zabít Sekala* a *Kuře melancholik* byla nominována na Českého lva. Úspěch slavila také v hlavní roli televizního filmu *PF 77*.

V roce 1950 se poprvé vdala. Vzala si Bohumila Pavlince, komunistického ředitele Československého rozhlasu v Brně. S ním se později rozvedla a žila s brněnským sochařem Konrádem Babrajem, s nímž měla syna Konráda, který ale ve čtyřech letech tragicky zahynul při autonehodě (1959–1963). V roce 1971 se pak provdala za kameramana Stanislava Milotu, s nímž žila až do jeho smrti letos v únoru.

V roce 1965 byla jmenována zasloužilou umělkyní. V roce 1989 dostala v Kodani Cenu svobody Poula Lauritzena udělovanou jeho nadací jako ocenění snah v oboru lidských práv. Prezident Václav Havel jí v roce 1998 udělil Řád T. G. Masaryka za vynikající zásluhy o demokracii a lidská práva. V roce 1999 vyšly knižně její vzpomínky–svědectví pod titulem *Vlasta Chramostová*. Loni na jaře v nakladatelství Academia vyšly jí přepracované a doplněné paměti ve dvou dílech: Byl to můj osud. *Na přeskáčku I. + II.*

Poslední rozloučení s herečkou Vlastou Chramostovou proběhlo v pondělí 14. října 2019 v Národním divadle.

Zdroj: *divadlo.cz*

MŠ

ZEMŘEL VLADIMÍR TOMEŠ

Ve středu 4. září zemřel po dlouhé nemoci rozhlasový režisér a překladatel z němčiny, Vladimír Tomeš.

VLADIMÍR TOMEŠ

27. 2. 1930–4. 9. 2019

Vystudoval reálné gymnázium v Praze (1941–1949), poté obor herectví na pražské DAMU. Po absolutoriu v roce 1952 následovala několikaletá pout českými oblastními divadly – Městské

divadlo v Mladé Boleslavi (1952–1958), Krajské divadlo v Hradci Králové (1958–1959), Městské divadlo v Příbrami (1959–1961). Odtud pak už vedla jeho cesta do rozhlasu, do krajského studia v Plzni. Nastoupil jako režisér slovesných pořadů 1. srpna 1961. V plzeňském studiu (s občasným hostováním v Praze) setrval téměř patnáct let. Do pražské Hlavní redakce literárně-dramatického vysílání přešel v listopadu roku 1975. Pracoval zde až do svého odchodu do důchodu (1994), v externím svazku působil i poté. Kromě režie se věnoval také překladu z němčiny. Překládal dramatickou tvorbu, verš i prózu.

Překlady z němčiny (výběr):

Altenberg, Peter: *Ten blázen Altenberg* (VP, Praha, Lyra pragensis 1982)

Bernhard, Thomas: *Divadelník* (Der Theatermacher; D, Praha, Dilia 1988; in: *Hry I*, Praha, Divadelní ústav 1998)

Dorst, Tankred: *Fernando Krapp mi napsal tenhle dopis* (Fernando Krapp hat mir diesen Brief geschrieben; D, Praha, Dilia 1992)

Dorst, Tankred: *Já, Feuerbach* (Ich, Feuerbach; D, Praha, Dilia 1987)

Dorst, Tankred: *Karlos* (Karlos; D, Praha, Dilia 1991)

Dorst, Tankred: *Krásné místo* (Der schöne Ort; P, Praha, dybbuk 2006)

Dorst, Tankred: *Legenda o nebohém Jindřichovi* (Die Legende vom armen Heinrich; D, Praha, Divadelní ústav 1997)

Dorst, Tankred: *Merlin aneb Pustá zem* (Merlin oder Das wüste Land; D, Praha, Dilia 1988; Brno, Větrné mlýny 1998)

Dorst, Tankred: *Pan Paul* (Herr Paul; D, Praha Dilia 1993; premiéra i tisk Praha, Národní divadlo 1995)

Goethe, Johann Wolfgang: *Torquato Tasso* (Torquati Tasso;

D v rozhlasové úpravě, premiéra Český rozhlas 1999)

- Hesse, Hermann: *Malé radosti* (Kleine Freuden; VP, Praha, Melantrich 1994)
- Hesse, Hermann: *Putování / Obrázková kniha / Stopa ze snu* (Wanderung / Bilderbuch / Traumfahrt; PP, in: Souborné dílo VI, Praha, Argo 2000)
- Hesse, Hermann: *Pozdní prózy* (Späte Prosa; PP, in: Souborné dílo VIII, Praha, Argo 2001)
- Hesse, Hermann: *Pšáno do písku* (In den Sand geschrieben; BB, Praha, BBart 2004)
- Hesse, Hermann: *Stupně / Pozdní básně / Raná próza* (Stufen / Späte Gedichte / Frühe Prosa; BB, PP, in: Souborné dílo I, Praha, Argo 1998)
- Hesse, Hermann: *Večerní mraky* (Abendwolken; VP, Praha, Lyra Pragensis 1989)
- Kornfeld, Paul: *Žid Süss* (Jud Süss; D, Praha, Dilia 1993)
- Schnitzler, Arthur: *Anatol* (Anatol; D, Praha, Dilia 1968; Praha, Artur 2006)
- Schnitzler, Arthur: *Slečna Elsa* (Fräulein Else; VP, Praha, Odeon 1977)
- Turrini, Peter: *Hotovo. Konec.* (Endlich Schluss; monolog, Brno, Větrné mlýny 1999, premiéra i tisk Praha, Národní divadlo 2002)
- Walser, Martin: *Prchající kůň* (Ein fliehendes Pferd; D, Praha, Dilia 1990)

Zdroj: Obec překladatelů

KŘEST NOVÉ KNIHY ROMANA RÁŽE

Dne 13. 11. 2019 se uskutečnil ve Slovenském domě křest 27. knížky spisovatele Romana Ráže *Aplikace rodina*. O knize a významu Rážovy tvorby promluvil prof. Miloš Horanský, dramatizované ukázky četby přednesli Kateřina Seidlová a Libor Hruška za doprovodu jazzového pianisty Miloše Kysilky.

Večer v přeplněném sále, který uváděla Kateřina Ferlesová, vyvrcholil autogramiádou autora a posezením při sklence vína.

VŽ

DOPIS NAKLADATELŮM

Na začátku listopadu 2019 se Obec překladatelů připojila k iniciativě Překladatelů Severu a FB skupině Tváře překladu spolupodepsáním dopisu rozeslaného více jak stovce českých nakladatelů, kteří vydávají překladovou literaturu. Agentura DILIA výzvu k uvádění jména překladatele na titulní straně, na obálce či při propagaci knihy plně podporuje.

VŽ

PŘEKLADATELÉ NAKLADATELŮM

Vážení nakladatelé,

při zahájení letošního frankfurtského veletrhu norská spisovatelka Erika Fatlandová označila překladatele za každodenní literární hrdiny a slova o tom, nakolik je práce překladatelů důležitá, zazněla během veletrhu i z úst dalších spisovatelů.

Rádi bychom touto cestou poděkovali Vám všem, kteří také naši práci oceňujete, pomáháte ji zviditelnit a projevujete nám respekt tím, že naše jména uvádíte nejen na obálkách či titulních stranách knih, ale především ve všech propagačních materiálech včetně ukázek.

Přestože se situace mění a počty příkladných nakladatelů narůstají, stále existují tací, kteří nás částečně či zcela opomíjejí nebo přímo porušují naše autorská práva. Právě ty bychom chtěli touto cestou požádat o nápravu. Prosíme, uvádějte na svých webových stránkách, v postech na sociálních sítích i v tištěných propagačních materiálech naše jména a jazyk, z něhož byl překlad pořízen. Díky nám překladatelům můžete vydávat cizojazyčnou literaturu, která v České republice stále tvoří převážnou část trhu. Nezapomínejte na nás ani u ukázek – mnohé z nich, které jsou ke stažení na Vašich webových stránkách či na stránkách Kosmasu, nenesou vůbec žádné označení. Nejenže tím porušujete autorský zákon, nýbrž škodíte i sami sobě, neboť po internetu pak mohou kolovat nijak neoznačené ukázky z knih, na jejichž vydání a překlad jste zakoupili práva.

Přítom přidat na web jednu kolonku, připsat do postu pár slov a vložit na začátek ukázky copyrightovou stránku či alespoň titulní list nezabere mnoho času a prakticky nic Vás to nestojí.

Vezměte také v úvahu, že čtenáři mají právo vědět, kdo knihu přeložil a z jakého jazyka, a že tato informace by měla být uvedena tak, aby nebylo nutné se k ní složitě proklíkávat – jde o zásadní údaj, který minimálně některé čtenáře rozhodně zajímá. Údaj o překladateli a výchozím jazyce totiž prozrazuje i to, o jak kvalitní překlad se jedná.

Věříme, že jste si vědomi toho, že bez nás by řada knih, které vydáváte a prodáváte, vůbec nevyšla, že jsme pro Vás významnými partnery a že si naší práce vážíte. Oceníme, když nám to dáte na vědomí důsledným uváděním našich jmen – a to nejen na obálkách.

Děkujeme Vám.

Jménem
Překladatelů Severu

Kateřina Křišťůvková
Kateřina Křišťůvková
předsedkyně

Jménem
Obce překladatelů

Alena Lhotová
Alena Lhotová
místopředsedkyně

Jménem správce
FB skupiny
Tváře překladu

Roman Tilcer
Roman Tilcer

ROZHOVOR

ROZHOVOR S PŘEKLADATELKOU ANNOU KARENINOVOU, ČERSTVOU DRŽITELKOU STÁTNÍ CENY

Vaši rodiče byli oba operní pěvci. Kudy vedla Vaše cesta od hudebního prostředí k literatuře? A nese se s Vámi něco z jejich povolání?

Když jsem vyrůstala, tatínek už nebyl aktivní operní tenor, ale profesor zpěvu. A protože byl pohodlný, jeho žáci z konzervatoře docházeli k nám domů. Od rána se u nás rozléhala hlasová cvičení a klavír. Poslouchala jsem, jak tatínek s maminkou (také svou žačkou) nebo se studenty rozebíral role, vysvětloval, jakým způsobem zpívat určitou árii, aby měla výraz. Nemám sourozence, a tak jsem byla svědkem tohoto života a paralelně jsem pořád vedle v pokoji četla. Doma byly v knihovně spíš klavírní výtahy oper, ale knihy mi půjčovala babička, měla nesmírný rozhled. V dospívání jsem pak chtěla některé velké básníky poznat v originále, učila jsem se proto jazyky a pak už byl jen krok k touze zprostředkovat zážitek do vlastní řeči. Můj typ překládání ovšem s hudbou, bez níž si neumím představit život, hodně

Foto©Petr Hruška

souvisí. Vnímám jazyk, větu nebo verš jako hudební frázi. Když skřípe styl nebo drhne slovosled, opravdu mě to bolí.

Překladům se věnujete již mnoho let a patříte mezi nejvýznamnější překladatelky současnosti, což dokládá i letos udělená Státní cena za překladatelské dílo. Váš úspěch je tedy nepochybně výsledkem talentu a také mnoha let zkušeností. Přesto – lze se překladatelství naučit a dá se svým způsobem považovat za řemeslo?

Překlad literárních a uměleckých děl je umění interpretační. Je to umění, ale zároveň, jako každé interpretační umění, vyžaduje zvládnutí řemesla. Jen na tom lze stavět a z toho čerpat. Když hudebník nezvládne řemeslo, nedá se to poslouchat. Když překladatel nezvládne řemeslo, nedá se to číst. Ale pak je zapotřebí talent a tvůrčí ochota člověka, to lze vycvičit jen do určité míry.

Ostatně, není překlad jako překlad, rozdíl mezi překládáním prózy a filmových dialogů je jistě značný. Vy sama máte bohaté zkušenosti nejen s těmito dvěma, ale také s poezií či s tvorbou filmových titulků. Který z těchto překladatelských „žánrů“ je pro Vás největší výzvou? A existuje pro Vás naopak i něco jako odpočinkový překlad?

Začnu odzadu: odpočinkové překlady mě nejvíc unaví, jsem trochu jako horolezec, který hledá obtížnou stěnu, aby byl šťastný. To je pak rozhled! Ale jen tak chodit do mírného kopce mi nejde, neodpočinu si u toho.

Pokud jde o ty hory, nebo „výzvy“, jak říkáte: filmové překlady, ať už dabingové nebo titulky, jsou překlady služební, na filmu se podílí mnoho oborů a kvalitní překlad musí jen „nevadit“. U filmu většinou není obtížný jazyk (pokud s ním umíte zacházet), ale přizpůsobení se filmu v jazykové rovině. Vytváříte v podstatě doprovod.

U literatury, ať prózy nebo poesie, je jazyk jedinou matérií. Nevytváříte už doprovod, ale sdělujete obrazy, situace, rytmus, hudbu, všechno, celý prožitek, jen a jen jazykem.

Ve Vašem repertoáru se například nenacházejí divadelní hry. Je pro to nějaký důvod? Nelákají Vás nebo spíš nebyla příležitost?

Přeložila jsem asi dvě divadelní hry, připomínalo mi to dabingové překlady: zachovat hlavně mluvnost, styl, vtip, podmanivost... Kdybych měla čas a příležitost, nevyhýbala bych se tomu. Jenže dabing překládáte jako hotové dílo, kdežto hru, pokud nejde o výsostné autory, kteří vycházejí i knižně, překládáte v podstatě jako písek, jako surovinu pro další zpracování. Hrajete si s větou a ta spadne pod stůl. Váš překlad se neotiskne většinou ani v programu. Tak jsem se do toho moc nehrnula.

Jde-li člověk v dnešní době do kina, ať již na nový velkofilm nebo archivní projekci, může si být poměrně jistý, že na konci filmu si přečte větičku „Dramaturgie titulků Anna Kareninová“ nebo „České titulky Anna Kareninová“. Filmové titulky jsou Vaší doménou a vývoj tohoto prostředí sledujete již mnoho let.

Jak byste posoudila současný stav filmových překladů? Je zde velký tlak na rychlost i na úkor kvality?

Je to jako v každém uměleckém oboru, a filmový překlad je také umění. Vývoj filmových překladů má celou skupinu úžasných lidí, kteří drží latku hodně vysoko, většinou spjatých s dobrými filmovými festivaly, dobrými studii a kinodistributory, a pak je sféra skutečně spotřebních překladů u nadnárodních společností chrlících filmy jako zábavu. Tady je tlak na rychlost a dodržení technických parametrů, které někdy dobrému titulků brání. Kvalita tu hodně kolísá.

Jiný cit pro jazyk pak vyžaduje překlad filmových dialogů, které slouží jako podklady k dabingu. Český dabing byl mnoho let označován za světovou špičku, přesto je v posledních letech hodnocen čím dál kritičtěji. Souvisí podle Vás tento propad i se změnou v kvalitě překladů?

Bohužel ano. Ale ono to souvisí i s kvalitou filmů. Není divu, že ten, kdo zadává dabing, nechce vynakládat zbytečně velké prostředky na pořízení dabingu, když je film nějaká céčková patlanina. Pak si objedná překladatele (a další profese po nich) levně. Někdy člověk ty zásadní chyby v překladu pozná i z češtiny – idiomy přeložené doslova, neznalost výchozího i českého jazyka... poznáte, co tam asi v originále bylo, jak je to nemotorné. Většinou film vypnu. Na druhé straně jsou skvělí překladatelé, a distributoři jsou už dnes ochotni je na dobré filmy i adekvátně zaplatit. Špatné filmové překlady snižují jazykovou laťku obecně, a to je mi líto. Jistá cesta by byla nabídnout ty „levné“ překlady studentům překladatelství, oni by se na tom mohli

něco naučit, než budou lépe placeni, a my bychom byli ušetřeni amatérismu, který z dabingů občas trčí.

Vaše jméno je v poslední době nejčastěji spojováno s vydáním nového překladu Louise Ferdinanda Célinea *Cesta na konec noci*. Célinea coby autora znáte velmi důkladně, přeložila jste i dalších sedm jeho děl, sepsala jste také jeho monografii pod názvem *Céline v Čechách*. Objevila jste v tomto ikonickém autorovi 20. století ještě něco nového, nečekaného?

Kromě jeho velikosti i jeho propadů jsem skrze něho objevila některé metody manipulace s dějinami, když jsem se chtěla dobrat skutečnosti ohledně nehezkyých činů, které jsou mu připisovány. Ta manipulace byla očividná, a to i v dílech některých renomovaných „historiků“, jak jsem následně zjistila při studiu dalších historických pramenů na základě faktů.

Máte obdobné úzké propojení a detailní znalost s díly i jiného autora? Nebo je třeba nějaký autor, kde něco podobného plánujete (překlad celého díla, monografii)?

Jak víte, mým druhým autorem, kterému se věnuji soustavně, je americký monumentální básník Ezra Pound, který zásadně ovlivnil modernisty a novou poesii. Zatím v mém překladu vyšlo pět svazků jeho díla a pokračuji dál. Slíbila jsem také svému manželovi básníku Petru Kabešovi, než zemřel, že se postarám o vydání jisté části jeho archivu: je to náročné a krásné, protože je to také osobní. A v próze se už rozhlížím dál.

A otázka na závěr. Kdybyste si mohla vybrat jakékoliv dílo, které byste mohla přeložit (ať již bylo v minulosti do českého jazyka přeloženo nebo ne), jaké by to bylo? Zkrátka máte nějaký překladatelský sen?

Není to sen, ale snaha o naplnění. Zvolila jsem si dva mimořádné spisovatele, básníka Ezru Pounda a romanopisce Célina, jejichž dílo v českém kontextu scházelo. V tuto chvíli mohu říct, že česká literatura jako jedna z mála, z menších jazyků patrně jediná, má přeloženo celé románové Célino dílo. A integrálně v mém překladu – právě dokončuji poslední knihu. Totéž bych ráda dala české literatuře i v případě Ezry Pounda. Zbývají mi dva svazky ze šesti svazků jeho básnické skladby Cantos a svazek kratších básní. Díky tomu se dostávám do úžasných světů. Tam jsou mé sny – kromě snů osobních, ale o těch se má mlčet.

Rozhovor vedla Natálie Černá.

ANNA KARENINOVÁ

Narodila se v roce 1954 v rodině operních pěvců. Vystudovala Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy a následně působila jako redaktorka a později šéfredaktorka nakladatelství Odeon, Světová literatura a Český spisovatel. Působila také jako přednášející na pražské FAMU a na FF UK. Dlouhodobě a intenzivně se věnuje překladu děl Louise Ferdinanda Célina a Ezry Pounda. Mnoho knižních překladů doprovodila vlastními doslovy a komentáři. Kromě literárních překladů se věnuje také překladům filmovým – je překladatelkou a autorkou dialogů a titulků

k několika stům filmů, včetně těch od nejvýznamnějších světových filmových režisérů. Kromě jiných ocenění je nositelkou ceny Magnesia Litera 2003 za překlad knihy Louise Ferdinada Célina *Klaun's band* a ceny Francouzského velvyslanectví za přínos ke zpřístupnění francouzské literatury v Čechách, ceny DILIA za dosavadní uměleckou činnost a dabingové ceny za překlad a úpravu dialogů, a v neposlední řadě Státní ceny za překladatelské dílo za rok 2019.

PERSPEKTIVY DILIA

Milí autoři,

v letošním letním Věstníku jste se mohli dočíst o přijetí nové evropské Směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu (2019/790 EU). Dále byly přijaty ještě Směrnice upravující on-line užití vysílatelů a doplňující směrnice o přenosu (2019/789/EU) a Směrnice novelizující směrnici o audiovizuálních službách (2018/1808/EU). Směrnice musí být implementovány do českého AZ cirka do 30. 6. 2021 a odbor autorského práva na MK ČR na těchto implementacích již začal pracovat. Čeká nás tedy další novela AZ, která bude mít zásadní vliv na autorské právo a tím i na práva autorů, jakož i jejich odměny. Zároveň je nezbytné konstatovat, že autoři na rozdíl od odborových organizací zaměstnanců nemají na nejvyšších úrovních vyjednávání své zastání, protože jednoduše řečeno zaměstnanci nejsou a vytvářejí svá díla na základě externích vztahů s objednavateli a uživateli. Jde tedy o jakési vakuum, jež je žádoucí vyplnit.

To bylo jedním z hlavních důvodů, proč předseda Dozorčí rady DILIA, Vadim Petrov, v září inicioval založení Koordinančního výboru autorských spolků (dále jen KVAS).

KVAS se poprvé sešel dne 8. října 2019 v DILIA, kdy se dostavili zástupci 10 největších autorských spolků (**AHUV** – Asociace hudebních umělců a vědců, zastoupený Zdeňkem Zahradníkem za Společnost skladatelů a Zdeňkem Bartákem za Společnost populární

hudby; **ARAS** – Asociace režisérů, scénáristů a dramaturgů, zastoupený předsedou Radimem Špačkem; **AS** – Asociace spisovatelů, zastoupená předsedou Ondřejem Lipárem; **DILIA** zastoupená předsedou Dozorčí rady DILIA Vadimem Petrovem a ředitelem Jiřím Srstkou; **FITES** – Český filmový a televizní svaz, zastoupený předsedou Martinem Vadasem; **OP** – Obec překladatelů, zastoupená předsedkyní Hanou Linhartovou; **OS** – Obec spisovatelů, zastoupená předsedou Tomášem Magnuskem, **OSA** – Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním, zastoupená předsedou dozorčí rady Lubošem Andrštem a předsedou představenstva Romanem Strejčkem; **PEN klub** zastoupený předsedou Jiřím Dědečkem a **SAI** – Svaz autorů a interpretů, zastoupený předsedou Jiřím Vondráčkem a místopředsedou Jakubem Novým).

Na tomto prvním setkání se přítomní dohodli, že osloví ještě předsedu **AČK** (Asociace českých kameramanů) Marka Jíchu a AČK nabídnou členství v KVAS. Pokud se budou chtít přidat i další autorské spolky, je jim KVAS otevřen, avšak po odsouhlasení všech členů KVAS.

KVAS bude dle nového občanského zákoníku společenstvem bez právní subjektivity, jehož cílem bude sjednotit se pro další jednání s MK ČR a s Parlamentem ČR nejenom při projednávání novely AZ.

DILIA zformulovala neformální zásady KVAS, které všichni stávající členové odsouhlasili a písemně stvrdili, že chtějí být členy KVAS. Na příštím setkání, jež se uskuteční 14. ledna 2020, bude zvolen výkonný tajemník, který bude obhospodařovat administrativu společenství. Komunikace členů KVAS bude probíhat především elektronicky.

Jak vidíte, formální náležitosti KVAS jsou již téměř splněny a nyní se můžeme pustit do práce. Držte nám palce, ať je práce KVAS pro autory úspěšná.

V Praze dne 21. 11. 2019, Eva Kraupnerová a Jiří Srstka

PERSONÁLNÍ ZMĚNY V DILIA K 31. 12. 2019

V listopadu posílila řady Literárního oddělení DILIA Bc. Alžběta Bílková. Slečna Bílková je autorkou knih pro mládež a pozici referentky bude zastávat na poloviční úvazek.

V mediálním oddělení došlo k 1. 12. ke změně na místě referenta pro zahraničí a agendy rámcových smluv s Českou televizí. Za Natálii Černou nastoupila nová kolegyně Erika Svobodová.

VŽ, JB

DALŠÍ NOVELA AUTORSKÉHO ZÁKONA NA OBZORU

V předchozích číslech Věstníku jsme podrobně informovali o nové legislativě EU z oblasti autorského práva, zejména o rozsáhlé směrnici o autorském právu na jednotném digitálním trhu, která byla přijata v dubnu tohoto roku.¹

Tento článek se zaměří na to, co po přijetí evropské legislativy následuje, na implementaci do českého právního řádu.

Nejprve stručná rekapitulace: Evropská komise si v roce 2015 vytyčila cíl v podobě čtyř legislativních návrhů v oblasti autorského práva, resp. digitálního užití děl a jiného obsahu v tzv. copyrightovém balíčku. Přestože se tento cíl jevil s ohledem na složitost témat jako poměrně ambiciózní, komise svůj záměr v rámci času vymezeného volebním obdobím uskutečnila, byť to bylo sportovním žargonem řečeno „o prsa“ (poslední dvě směrnice byly přijaty v dubnu tohoto roku, těsně před volbami).

Na evropské úrovni tak byly přijaty čtyři nové normy dotýkající se více či méně činnosti DILIA:

— Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2017/1563 ze dne 13. září 2017 o přeshraniční výměně formátově přístupných rozmnoženin některých děl a jiných předmětů chráněných autorským právem a právy s ním souvisejícími mezi Uníí a třetími

¹ Srov. Věstník Zima 2016 (Copyrightový balíček) a Léto 2019 (Směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu)

zeměmi ve prospěch osob nevidomých, osob se zrakovým postižením nebo osob s jinými poruchami čtení.

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1564 ze dne 13. září 2017 o některých povolených způsobech užití některých děl a jiných předmětů chráněných autorským právem a právy s ním souvisejícími ve prospěch osob nevidomých, osob se zrakovým postižením nebo osob s jinými poruchami čtení a o změně směrnice 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady EU 2019/790, o autorském právu a právech s ním souvisejících na jednotném digitálním trhu a změně směrnic 96/9/ES a 201/29/ES (dále jen „směrnice o autorském právu“)
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady EU č. 2019/789, kterou se stanovují pravidla pro výkon autorského práva a práv s ním souvisejících, jež se použijí na některá online vysílání vysílacích organizací a převzatá vysílání televizních a rozhlasových programů, a kterou se mění směrnice Rady 93/83/EHS (dále jen „směrnice o přenosu“)

První a druhý dokument pouze na evropské úrovni implementují mezinárodní legislativu, jíž se provádí tzv. Marrákešská smlouva, mezinárodní smlouva uzavřená pod patronací WIPO, o usnadnění přístupu k publikovaným dílům nevidomým a zrakově postiženým osobám. Šlo tedy o téma, na kterém byl politický i celospolečenský

konsenzus, a nová úprava tak prošla snadno jak evropským legislativním procesem, tak procesem implementace a byla již do českého národního řádu inkorporována zákonem č. 50/2019 Sb. novelizujícím autorský zákon a v únoru tohoto roku.

Co nás čeká nyní, je implementace třetího a čtvrtého dokumentu v pořadí. Jedná se o normy, které způsobily značný rozruch již při svém vzniku na půdě EU, lze tedy předpokládat, že ani jejich zakotvení do české právní úpravy se nebude rodit snadno.

Nejprve k termínům a procesu. Obě normy byly přijaty 17. 4. 2019, a členské státy EU mají pro jejich implementaci stanovený termín do 7. 6. 2021, do tohoto data by se tak normy v nich obsažené měly stát přímou součástí českého právního řádu, pravděpodobně vesměs opět českého autorského zákona, jeho novelizací.²

Implementace se bude dít, jak je to u těchto právních předpisů obvyklé, po linii předkladatel (ministerstvo kultury, vláda) – poslanecká sněmovna – senát. Subjektem, který je primárně odpovědný za podobu, v jaké budou obě směrnice do českého řádu přijaty, tak je Ministerstvo kultury, na jehož půdě vznikne prvotní návrh. Ten budou následně připomínkovat další rezorty, vláda jako celek a jeho konečnou podobu mohou ovlivnit i členové obou komor parlamentu prostřednictvím poslaneckých či senátních připomínkových návrhů.

Již nyní je zřejmé, že ministerstvo kultury hodlá opět jít cestou tzv. veřejných konzultací, kdy bude jednotlivá témata upravovaná směrnicemi v průběhu tvorby návrhu novely projednávat s dotčenými

² S ohledem na tematickou obsáhlost směrnice o autorském právu nelze ale vyloučit, že se implementace dotkne dalších předpisů, zejména občanského zákoníku či zákona o některých službách v informační společnosti (z.č. 480/2004 Sb.).

22 PERSPEKTIVY

stranami, resp. akademiky. K datu vzniku tohoto článku již byly vypsány tři takové konzultace, přičemž další budou následovat v příštím roce. Zástupci DILIA se konzultací pravidelně účastní.

Nyní si pojdme trochu zavěštit, co se dá očekávat z hlediska obsahu.

Co se týká směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu, témata veřejných konzultací i navazujících debat půjdou pravděpodobně po linii jednotlivých „velkých“ témat směrnice, tak jak jsem je podrobně popsal ve svém článku v předchozím Věstníku. Tedy:

1. Harmonizace výjimek u některých způsobů digitálního užití děl v oblasti vědy a výzkumu, vysokého školství a institucí kulturního dědictví a podmínek pro uplatnění těchto výjimek, vč. úpravy licencování děl nedostupných na trhu;
2. Základní úprava institutu rozšířené kolektivní správy
3. Zavedení práva vydavatelů periodik
4. Úprava týkající se služeb pro sdílení autorskoprávního obsahu on-line, zejména základních vztahů jejich poskytovatelů a nositelů práv k jimi zveřejňovanému obsahu
5. Výslovné zakotvení práva na přiměřenou odměnu autorů a výkonných umělců

V rámci těchto širších témat lze pro DILIA, resp. autory, které DILIA zastupuje, za podstatné považovat následující: předně je to téma tzv. e-learningu (čl. 5). DILIA v posledních letech vede otevřenou debatu s nakladateli i dotčenými ministerstvy (tedy MŠMT a MK ČR) ohledně nutnosti řešit problematiku užití děl ve školách a upozorňuje na nutnost řešení „šedé zóny“ mezi užití děl v rámci výjimek, které autorských zákon ve vztahu ke vzdělávacím zařízením obsahuje, a nutnosti obstarat si licenci k užití děl nad rámec těchto výjimek, přičemž DILIA usiluje o usnadnění licencování tohoto segmentu prostřednictvím systému kolektivní správy. Směrnice takové řešení nejen umožňuje, ale podle našeho názoru dokonce preferuje. A to zejména výslovnou úpravou institutu rozšířené kolektivní správy. Další téma, které se DILIA a jejích autorů může dotknout, je zavedení nového práva vydavatele periodik ve vztahu k užití jeho obsahu on-line (čl. 15) a s ním souvisejícího práva autorů na podíl z výnosů z uplatnění tohoto práva. Největší debatu lze ovšem čekat ohledně nové úpravy týkající se tzv. úložišť, přesněji řečeno služeb pro sdílení autorskoprávního obsahu on-line (čl. 17). Je otázkou, zda úprava přinese snadnější možnost licencování těchto služeb nebo alespoň možnost úspěšnějšího odstraňování na webu nelegálně zveřejňovaných autorských děl. Konečně debatu lze čekat i ohledně zakotvení práva na přiměřenou a proporcionální odměnu pro autory a výkonné umělce (čl. 18), která je ve směrnici zakotvena poměrně obecně. Ta je již nyní předmětem diskuzí ohledně správného výkladu a klade tak vysoké nároky na národní legislativce.

Obecně lze shrnout, že implementace směrnice o autorském právu bude jistě pro legislativce nelehký oříšek, i proto, že evropská úprava je místy dosti obecná a umožňuje tak národním legislativcům jistou

variabilitu při jejím přenesení do národních předpisů. Což samozřejmě skýtá jak příležitosti, pro úpravu dobrou a vyváženou, tak nebezpečí překroucení původního záměru evropského zákonodárce či úpravu zmatečnou.

Co se týká směrnice o přenosu, tam je evropská legislativa jednak konkrétnější, jednak méně obsáhlá. V zásadě upravuje dvě témata:

1. doplňkové on-line služby vysílatelů – což jsou v zásadě služby simultánního či v čase posunutého vysílání původních vysílatelů on-line
2. zavedení technologické neutrality pro přenos vysílání

Začnu-li od druhého tématu, teoreticky by jeho implementace do české úpravy neměla představovat problém, protože v zásadě již v českém právním řádu obsažena je. Česká úprava zde totiž předběhla úpravu unijní a technologická neutralita je v autorském zákoně výslovně zakotvena od jeho novely zákonem č. 102/2017 Sb.

S ohledem na odpor některých subjektů na trhu, zejm. provozatelů satelitního přenosu vysílání, proti této úpravě ovšem lze očekávat, že ani za daného stavu nemusí implementace proběhnout zcela hladce.

Co se týká druhého tématu, zde jde sice o úpravu pro český řád novou, nicméně s ohledem na poměrně úzký záběr směrnice a vysokou míru konkrétnosti, snad při implementaci bude méně problémů s výkladem.

Shrnu-li, čeká v první řadě ministerstvo kultury, následně ale všechny subjekty angažované v rámci legislativního procesu vč. tzv. dotčených subjektů, opět velká porce debat v rámci veřejných konzultací, sledování a vypracování připomínek, na jejímž konci bude opět novelizace autorského zákona poměrně velkého objemu. Nezbyvá než si držet palce, že si všechny strany zachovají zdravý rozum, členové obou komor parlamentu udrží svou kreativitu na uzdě, a výsledná úprava bude vyvážená, jasná a všestranně respektovaná. Důsledky opačného přístupu i konce jsme svědky nyní, při aplikaci nové úpravy týkající se sjednávání sazebníků, a mám za to, že následky nejasné právní úpravy dopadají negativně na všechny strany. Doufejme proto, že se taková situace nebude záhy opakovat.

Jan Barták

GRANTY A CENY DILIA

DIVADELNÍ GRANT DILIA VYHLÁŠEN

Divadelní grant DILIA je určen k podpoře činoherních inscenačních projektů studentů uměleckých škol a filozofických fakult s důrazem na současnou českou i zahraniční dramaturgii a původní tvorbu. Uzávěrka podání žádostí o grant DILIA byla 15. prosince 2019.

Divadelní grant DILIA je určen k podpoře studentských činoherních projektů. Žadatelé mohou být studenti vysokých uměleckých škol (DiFA JAMU Brno, DAMU Praha) a filozofických fakult (FF MU Brno, FF UK Praha, FF UP Olomouc, PPF SU Opava – obor kulturní dramaturgie).

Studentským projektem se rozumí takový, jehož hlavní inscenační tým (režie, scénografie, úprava atd.) je tvořen pouze studenty. Podpora bude udělena pouze projektům, jako jsou scénická čtení a inscenace původních českých textů či dosud neuvedených překladů zahraničních her. Jedním z předpokladů úspěchu žádosti je ošetření autorských práv spojených s daným projektem ze strany DILIA.

O grant se mohou ucházet jak projekty vytvořené v rámci školní výuky, tak projekty vytvořené na základě vlastní iniciativy studentů.

Žádost o grant podává přímo student (autor, režisér, produkční apod.). Autor projektu (kolektiv) musí být v době podání žádosti řádným studujícím jedné z výše uvedených fakult.

Pokyny k podání žádosti o Divadelní grant DILIA jsou uveřejněny na internetových stránkách www.dilia.cz.

V roce 2019 bylo na základě Grantu DILIA podpořeno celkem 5 projektů studentů vysokých uměleckých škol a filozofických fakult z Prahy, Brna a Opavy. DILIA je tak jedinou divadelní agenturou, která soustavně podporuje mladé české autory a divadelníky.

MŠ

CENA JOSEFA JUNGMANNA

Cena Josefa Jungmanna za nejlepší beletristický překlad uplynulého roku byla pod záštitou DILIA udělena v prostorách pražského Goethe-Institutu 8. 10. 2019 **Vladimíru Medkovi** za překlad ze španělštiny: Antonio Muñoz Molina *Polský jezdec* (Leda).

Mimořádnou tvůrčí odměnu porota udělila **Miloslavu Uličnému** za překlad ze španělštiny: *Pražské romancero* (Argo).

Tvůrčí ocenění získaly:

Lenka Bukovská, Mariana Fisher za překlad z hebrejštiny: David Grossman *Přijde kůň do baru* (Mladá fronta),

Šárka Grauová za překlad z portugalštiny: Lima Barreto *Smutný konec Policarpa Quaresmy* (Triáda),

Kateřina Hilská za překlad z angličtiny: Jane Austenová *Rozum a cit* (Slovart),

Kateřina řimov za překlad z ruřtiny: Michail Osorgin Příběh jedné moskevské ulice (Prostor),

Lada Weissov za překlad z portugalřtiny: José Saramago Putování jednoho slona (Albatros Plus).

Do Sn slvy byla uvedena anglistka **Jarmila Emmerov**. Při této přilıezitosti bylo **Robertu Roreitnerovi** předáno **Stipendium Hany řantovsk** (donátorů Ireny Murray řantovsk a Michaela řantovskho) na překlad Pindarovch Pythijskch zpv z klasick řečtiny (vydá Academia).

Krameriv vnř za dlouholetou režií pořad o liternm překladu a překladatelích převzala **Hana Kofrnkov**.

Vř

DOZOR RADA DILIA UDĚLILA UZNÁNÍ

Dozor rada divadelní, literrn, audiovizuální agentury DILIA po patnct ocenila umělce za jejich celozivotn umleck tvriny, obansk postoje a ostatn aktivninnosti v širok oblasti kultury. Uznání udljuje Dozor rada spolu s ředitelům DILIA na psemn návrh jednotlivců nebo profesních klubů členům DILIA, zpravidla starřim šedesáti let. Ocennmu přislui odměna ve vři 20.000 Kč.

Na predvnonm setkni členů DILIA, dne 11. prosince 2019, byli oceněni Ivo Telec, Vladimír Körner a Jaromír řofr.

Vřem ocennm srden gratulujeme a za jejich prac děkujeme!

Mř

IVO TELEC

Univerzitn profesor Ivo Telec je nařim prednm odborníkem na právo duřevnho vlastnictví. Věnuje se i právu nekal soutěže, osobnostnímu prvui právu spolkovému a nadačnímu a právu veřejn prospřnosti.

Na prelomu 70. a 80. let vystudoval Právnickou fakultu v Brně, kde mu byl roku 1983 udělen titul doktora práv, od roku 1991 působí v akademick sfére. Na základě prace *Právo vykonnch umělců v agenturn a ochrann praxi* získal vědeckou hodnot kandidáta právních věd, roku 1996 se habilitoval prací *Vybran kapitoly zeskho autorského práva*, později získal i profesuru. Na brnensk Prvnick fakultě Masarykovy univerzity vyučuje právo duřevnho vlastnictví, na Univerzitě Palackého v Olomouci působí od roku 2004 jako vedou katedry občanského a pracovního práva. Profesor Telec jeinn i v právní praxi, v 80. letech jako státní notr arednk, dále jako soudní znalec, advokát a lektoresk advokátní komory. Působil týká jakolen pracovn komise Legislativn rady vlády pro obansk právo a zastupovalecko ve skupině odborníků Komise Evropských společenství, stále je mezinárodním rozhodcem ve sporech o domnov jména teka cz, dřive tž teka eu. Uastnil se prace rozkladov komise Uřadu průmyslového vlastnictví v Praze i rekodifikační komise pro nov obansk zákoník z roku 2012.

V roce 1998 obdrzel Cenu rektora Masarykovy univerzity za vynikji tvriin, za dílo *Autorsk zákon, Komentář*. V roce 2006 byl vyhlášen Prvnikm roku v kategorii právo duřevnho vlastnictví. Profesor Telec ptř mezi spoluautoryeskho autorského zákona z roku 2000 a spolu s doktorem Pavlem Tmou je i spoluautorem obou

obsáhlých komentářů k tomuto zákonu. Druhý komentář je zcela nový, vyšel v tomto roce a je obrovským pomocníkem pro všechny právníky DILIA. Vzhledem k této dlouholeté systematické práci na poli práva duševního vlastnictví získal Uznání DILIA.

VLADIMÍR KÖRNER

Spisovatel, dramaturg a filmový a televizní scénárista. Vladimír Körner vydal téměř dvacet prozaických knih a je autorem tří desítek filmových a televizních scénářů. V roce 1957 vystudoval průmyslovou filmovou školu v Čimelicích, na toto studium navázal na pražské FAMU u prof. F. A. Dvořáka a Milana Kundery, které ukončil v roce 1963. V této době se již začal věnovat tvorbě scénářů, spolupracoval např. na krátkometrážním filmu *Čas jeřabin* a celovečerním filmu *Deváté jméno*. V letech 1962 až 1970 působil ve filmovém studiu Barrandov jako dramaturg, poté jako scénárista, a to až do roku 1991. Z tohoto období je nutné zmínit spolupráci s takovými režiséry, jako byl František Vlácil, z které vznikly filmy *Údolí včel*, *Adelheid* a *Pověst o stříbrné jedli*, nebo s Karlem Kachyňou, který podle novely *Zrození horského pramene* natočil v roce 1980 film *Cukrová bouda*. V roce 1986 byl film *Kukačka v temném lese* natočený podle scénáře Vladimíra Körnera v režii Antonína Moskalyka oceněn Velkou cenou na 3. Světovém televizním festivalu v Sapporu. Válečné drama *Pramen života* v režii Milana Cieslara získalo v roce 2000 Zvláštní cenu poroty na Filmovém festivalu Finále Plzeň a Velkou cenu na Zlín film festival. Podle scénáře Vladimíra Körnera natočila v roce 1983 Slovenská televize seriál *Lekár umierajúceho času* v režii Miloslava Luthera, který v roce 1990 dostal podobu celovečerního filmu. Ze spolupráce

s režisérem Lutherem vznikl v roce 1990 film *Chodník přes Dunaj*, který obdržel Prix de la Croix – Rouge Monégasque na televizní přehlídce v Monte Carlu a v roce 1993 film *Anděl milosrdenství*, který byl oceněn v roce 1994 cenou Prix Europa Berlin. Literárním debutem Vladimíra Körnera byla novela *Střepiny v trávě* z roku 1964, poté následoval román *Slepé rameno* s tématem destruktivního účinku války na jednotlivce a jeho psychiku. Válečné téma je obsahem převážné většiny prozaické tvorby Vladimíra Körnera. Namátkou – *Post bellum 1866*, *Oklamaný* nebo *Život za podpis* z prusko-rakouské války, který byl zfilmován Januszem Majewskim v roce 1989 pod názvem *Kainovo znamení*. Vladimír Körner byl v roce 2004 vyznamenán Cenou Vladislava Vančury a v roce 2006 Státní cenou za literaturu a překladatelské dílo.

JAROMÍR ŠOFR

Prof. Jaromír Šofr, kameraman, profesor na FAMU a držitel Českého Iva, se narodil v Brně, na pražskou FAMU byl přijat v roce 1956, kde v roce 1961 absolvoval filmem Věry Chytilové *Strop*. Za studiích na FAMU se poznal s Evaldem Schormem, Jaromilem Jirešem, Jiřím Menzelem, a s již zmiňovanou Věrou Chytilovou, kteří se stali později představiteli tzv. nové vlny, a s kterými natočil i jejich nejnvýznamnější filmy. Ze spolupráce s Jiřím Menzelem musíme vzpomenout filmy *Ostře sledované vlaky*, *Rozmarné léto*, trezorový film *Skřivánci na niti*, *Postřižiny* a *Na samotě u lesa*. Za poslední Menzelům film *Obsluhoval jsem anglického krále* získal v roce 2007 Českého lva za nejlepší kameru. S Věrou Chytilovou natočil Jaromír Šofr *Panelstory aneb jak se rodí sídliště* a *Vlčí bouda*, s Evaldem Schormem *Farářův konec*, s Hynkem Bočanem *S čerty nejsou žerty*, s Janem Němcem *O slavnosti*

a hostech. Jaromír Šofr je držitelem cen za díla *Kdo hledá zlaté dno* – Festival československých filmů Praha – Zvláštní cena poroty za kameru (1970), *Konec starých časů* – MFF Valladolid – Cena za kameru (1989), *Obsluhoval jsem anglického krále* – Novoměstský hrnec smíchu – Cena za výtvarný počín (2007), *Obsluhoval jsem anglického krále* – MFF Manaki Brothers ve Skopce – Ex Aequo Zlatá kamera 300 (2007), *Obsluhoval jsem anglického krále* – Český lev – Nejlepší kamera (2007). Jaromír Šofr působí coby profesor na katedře kamery FAMU, kde vede semináře kameramanské tvorby.

OCENĚNÍ

CENY MKČR

Na Nové scéně Národního divadla byli vyhlášeni laureáti státní ceny a ceny Ministerstva kultury pro rok 2019.

Státní ceny jsou udělovány za literaturu a za překladatelské dílo, ceny Ministerstva kultury pak za přínos v oblasti divadla, hudby, výtvarného umění a architektury a za přínos v oblasti kinematografie a audiovizí.

Státní cena za literaturu byla udělena **Karolu Sidonovi** za celoživotní přínos české literatuře.

Státní cena za překladatelské dílo byla udělena **Anně Kareninové** za dosavadní překladatelské dílo v oblastech krásné literatury a filmu.

Cena Ministerstva kultury za přínos v oblasti divadla byla udělena **Janu Nebeskému** za invenční a inspirativní pojetí současné divadelní režie.

Cena Ministerstva kultury za přínos v oblasti hudby byla udělena **Jiřímu Chválovi** za celoživotní sbormistrovskou činnost a dlouholetou úspěšnou práci s hudebním dorostem.

Cena Ministerstva kultury za přínos v oblasti výtvarného umění byla udělena **Václavu Ciglerovi** za celoživotní výtvarné dílo, pedagogickou činnost a nezpochybnitelný přínos pro oblast výtvarného umění.

Cena Ministerstva kultury za přínos v oblasti architektury byla udělena **Ivanu Kroupovi** za mimořádný autorský přístup v evropském kontextu a za příspěvní k rozvoji současné architektury prostřednictvím pedagogické činnosti.

Cena Ministerstva kultury za přínos v oblasti kinematografie a audiovize byla udělena **Jiřímu Menzelovi** za filmy, kterými se nesmazatelně zapsal do dějin české a světové kinematografie a **Jaroslavu Kučerovi** in memoriam za celoživotní ochotu experimentovat a osobitý kameramanský rukopis, kterým umocňoval vyznění kinematografických děl.

Zdroj: tiskové oddělení MK ČR

PRÁVO

DÍLA ANONYMNÍ A PSEUDONYMNÍ

Anonymy a pseudonymy mají v Čechách hlubokou tradici, a to jak ve světě uměleckém, tak ve světě právním. Kdo by si nevzpomenul na slavné pseudonymy jako kupříkladu Jaroslav Vrchlický, pod nimž se skrýval Emil Jakub Frída, nebo na Otakara Březinu s civilním jménem Václav Jebavý. Z mladších a žijících lze jmenovat režiséra Jana Antonína Pitínského, item Zdeňka Petrželku či spisovatele Emila Hakla, respektive Jana Beneše. Asi nejslavnějším a dlouho neprohlášeným pseudonymem byl však Petr Bezruč, jinak poštovní Vladimír Vašek.

Institut anonymních a pseudonymních děl je odnoží autorských práv osobnostních, lépe řečeno práv morálních. Anonymy a pseudonymy jakoby ladily s úvahami Milana Kundery o těchto právech, jež jsou obsaženy v jeho eseji „Nechovejte se tu jako doma, přáteli“. Milan Kundera v této eseji kromě jiného podotýká (interpretuji): „Spisovatel má být schován za svým dílem, neboť může pocítovat stud, týkající se jeho zveřejněného díla, jež je součástí jeho samého“. A k tomu může „posloužit“ právě anonym nebo pseudonym.

Abychom trochu zabrousili do akademického světa, řekněme, že díla opatřená pravým jménem autora se nazývají díly pravojmennými, díla anonymní a pseudonymní, kde totožnost autora není známa, pak díly kryptonymními. Další množinou, asi v praxi nejčastější, jsou

díla pseudonymní, kde je totožnost autora známa (viz shora). Taková pseudonymní jména lze označovat třeba jako umělecká jména, krycí jména a tak podobně. Nelze opominout ani uměleckou značku, jejíž používání je obvyklé především u děl výtvarných.

Anonym a pseudonym nebezpečně hraničí na první pohled s díly osiřelými a výtvary tradiční lidové kultury. Zásadní rozdíl však spočívá v tom, že u anonymu a pseudonymu jde o výraz vůle autora, kdežto u děl osiřelých autora prostě neznáme, nebo známe jeho jméno, ale nemůžeme ho dohledat, či neznáme jeho dědice, nebo je známe, ale nemůžeme je najít. V těchto případech vůle autora osiřelého díla nehraje roli. Výtvary tradiční kultury vykazují spíše průnik s díly osiřelými s tím, že ohledně nich jméno autora není obecně známo. Podtrhuji, že nejde jen o folklór, ale třeba i o vtipy, pokud jsou „malými“ autorskými díly. V případě výtvorů tradiční kultury nevíme a ani nemusíme vědět, jak došlo k tomu, že jméno autora není obecně známo. Koneckonců se autor takového díla může domáhat svého autorství, pochopitelně pokud to prokáže. Pak by se výtvor tradiční lidové kultury „proměnil“ ve chráněné autorské dílo a vymanil se tak z výjimky (výluky) obsažené v § 3 autorského zákona.

Z hlediska praxe je nezbytné seřadit anonymy a pseudonymy ještě trochu jinak:

- U anonymů je autor zcela neznámý.
- Totéž platí u pseudonymů, kde je známý pouze pseudonym a nikdo neví, kdo se pod ním skrývá.

— Zvláštním případem je pseudonym, u nějž pravého autora zná jen omezený počet osob, ne-li jedna.

— Nejčastějším případem je pak prohlášený pseudonym, kde pravé jméno autora je obecně známo (prohlášený pseudonym).

První dva příklady jsou z hlediska právního režimu identické. Jednoduše řečeno, anonym se rovná neprohlášenému pseudonymu, kde nikdo nezná pravé jméno autora. U pseudonymu, kde není pravé jméno obecně známo, ale zná ho jednotlivá osoba či omezený okruh fyzických osob, jde o zvláštní případ pseudonymu (sub speciae) a u pseudonymu, který je prohlášený lze uplatnit pouze právo autora na označení jeho díla pseudonymem. Udělené svolení (licencování) k užití díla pak u prohlášeného pseudonymu probíhá jako u pravomenného, tedy „běžného“ autorského díla.

Podle § 7 odst. 2) autorského zákona je výkon práv u děl anonymních a pseudonymních, kde není autor znám nikomu, svěřen prvnímu zveřejniteli takových děl, a to v plném rozsahu, tedy i včetně práv osobnostních. Složitější je však případ pseudonymu, kde je pravé jméno známo jednotlivci nebo omezenému okruhu fyzických osob. Pokud tím obeznameným je i první zveřejnitel, nezbyde mu nic jiného, než se s autorem onoho pseudonymního díla dohodnout na podmínkách jeho užití, a to především v podobě smlouvy komisionářské, kdy osoba jednající jedná svým vlastním jménem (komisionář) na účet zastupované osoby (komitenta) s tím, že osoba zastupovaná nemusí být známa. Naopak tehdy, kdy zveřejniteli není pravé jméno osoby pod pseudonymem známo, protože s ním na rozdíl od jiných fyzických osob není obeznámen, jedná jako v případě děl

anonymních a pseudonymních v prvních dvou případech a vykonává všechna práva utajovaného autora. Je nutné důrazně podotknout, že autorský zákon vyslovuje zákaz prozradit bez souhlasu autora jeho pravé jméno. O následcích takového „provalu“ autorský zákon ničeho nestanoví, ale zcela zřejmě půjde o závažné porušení osobnostních práv autorských. Následky takového porušení nechme stranou – půjde především o nemajetkovou, ale v některých případech i majetkovou újmu na straně autora, jehož pseudonym či anonym byl prohlášen proti jeho vůli.

K „provalu“ došlo právě u asi nejznámějšího pseudonymu, a to u Petra Bezruče, respektive Vladimíra Vaška, jehož civilním povoláním byl poštovní úředník. Vaškovi se podařilo utajit své pravé jméno po dobu 11 let, tedy do roku 1910, kdy bylo jeho pravé jméno prozrazeno na veřejné přednášce v Brně. V případě Petra Bezruče tak z hlediska dnešního právního režimu spravoval autorská práva Jan Herben jako šéfredaktor časopisu *Čas*, kde byly poprvé uveřejněny nejznámější básně Petra Bezruče *Slezské písně* a po roce 1910, tedy po prohlášení Vladimíra Vaška za autora písíciho pod jménem Petr Bezruč, vstoupil do svých práv Vladimír Vašek. Autorskoprávní nauka předpokládá, že u prohlášeného anonymu či pseudonymu vstupuje pravý autor do svých práv „ex nunc“, tedy od prohlášení, nikoli „ex tunc“, tj. od počátku. Herben tak nemusel Vaškovi vracet žádné honoráře, které mu nevyplatil, protože nevěděl, kdo se pod pseudonymem skrývá. Tímto výkladem je zachován princip zákazu retroaktivity.

K zajímavému případu došlo v roce 2006, kdy do Národního divadla byla doručena obálka, obsahující dramatický text pod názvem *Prónásledování a umučení dr. Šaldy*, a to bez podpisu. Vzhledem ke kvalitě textu se ho činohra Národního divadla rozhodla uvést a vzhledem

k právnímu režimu anonymu nepotřebovala od nikoho svolení k užití zmíněného dramatického textu. Navíc se dodnes neví, kdo uvedený dramatický text skutečně vytvořil. Pokud by někdo chtěl dnes zmíněný text uvést, musel by se o svolení (licenci) obrátit na Národní divadlo, jakožto vykonavatele autorských práv k tomuto anonymnímu dílu.

A ještě jedna věc, která určitě bystrému čtenáři nemohla uniknout. Jak že je to s dobou trvání majetkových práv, když u anonymu a neprohlášeného pseudonymu není znám datum úmrtí autora? Autorský zákon stanoví, že v takových případech se doba ochrany počítá od data zveřejnění (tedy prvního uveřejnění), a to v délce 70 let. Pokud se anonym nebo pseudonym v této době veřejně prohlásí, či spíše je prohlášen, běží doba ochrany v normální době, tedy v délce 70 let od jeho smrti. Pokud se prohlásí až po uplynutí 70 let od prvního zveřejnění, nemá toto prohlášení žádný právní dopad.

Inu právní jistota je základem systému práva, že.

JS

BREVIÁŘ AUTORA

Autorská díla a ochranné známky

Ochranné známky slouží především jako obchodní nástroj k budování identity komerčních subjektů, které pomocí nich odlišují sebe a své výrobky či služby od konkurence. V dnešní době býváme svědky pronikání tohoto institutu také do sféry umělecké. Jelikož jsou ochranné známky i autorská díla relativně blízce příbuznými předměty duševního vlastnictví, jejich zákonná ochrana se v některých

oblastech může doplňovat, či překrývat. Stále častěji však narážíme i na případy, kdy práva k ochranným známkám mohou být v rozporu s právy k autorským dílům. V následujícím textu se zaměříme především na jeden konkrétní případ takového střetu, kdy si jako ochrannou známku zaregistruje název autorského díla někdo jiný, než samotný autor nebo oprávněný nositel práv.

Věřím, že základní charakteristiky autorských děl a jejich ochrany není nutné představovat. Podrobněji se tudíž nejdříve podíváme přímo na ochranné známky, jejichž úpravu nalezneme v zákoně č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách (ZoOZ).

Ochranná známka obecně

Dle § 1a ZoOZ ochrannou známkou může být jakékoliv označení, pokud je způsobitelné odlišit výrobky nebo služby jedné osoby od výrobků nebo služeb jiné osoby a zároveň může být vyjádřeno v rejstříku ochranných známek způsobem, který daný předmět ochrany umožňuje přesně určit. Ochrannou známkou tak mohou být zejména slova (včetně osobních jmen) barvy, ale i tvar nebo obal výrobku, či dokonce zvuky.

Známkoprávní ochrana se řídí principem registrace, což znamená, že ke vzniku práv z ochranné známky je nejprve nutný její zápis do veřejného rejstříku. Ten v České republice provádí Úřad průmyslového vlastnictví. Celý proces začíná podáním přihlášky, ve které je mimo jiné nutné uvést třídu služeb a výrobků, pro které má být ochranná známka zapsána. Úřad přihlášku přezkoumá po formální a věcné stránce. V této fázi tedy hodnotí, zda ochranná známka není například příliš obecná,

není v rozporu s dobrými mravy atd.¹ Projde-li přihlašovaná označení tímto předběžným přezkumem, zveřejní Úřad návrh přihlášky ve svém věstníku. Následně je po dobu 3 měsíců možné proti přihláškám podávat připomínky a námítky. Připomínky mohou být podány jakoukoliv osobou a týkají se obecně důvodů, které by bránily zapsání (tedy již zmiňovaná přílišná obecnost, rozpor s veřejným pořádkem, jiným právním předpisem atd.). Námítky obecně mohou podávat především vlastníci starších ochranných známek ke stejným třídám výrobků a služeb, kterých by se přihlašovaná známka mohla nějakým způsobem dotýkat. Pokud nedojde na základě připomínek, či námitek k zamítnutí přihlášky, zapíše Úřad ochrannou známku do rejstříku. Ochranná doba trvá poté 10 let od data podání přihlášky a je možné ji v podstatě bez omezení každých 10 let obnovovat.

Výše popsany proces můžeme postavit do kontrastu s ochranou autorskoprávní, které se mohou nositelé práv domáhat od okamžiku vzniku samotného autorského díla, kterým se rozumí jeho vyjádření v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě. Autoři a jiní nositelé práv tudíž k dovolání se autorskoprávní ochrany žádné obdobné formalities podstupovat nemusí.

Souběh autorskoprávní a známkové ochrany

Jak bylo zmíněno výše, autorskoprávní a známkoprávní ochrana se mohou v určitých směrech překrývat a doplňovat. Pokud si autor své dílo, například jím vytvořené logo společnosti, zaregistruje také jako ochrannou známku, může teoreticky v případě neoprávněného užití

¹ Důvody pro zamítnutí ochrany nalezneme v § 4 ZoOZ, respektive pokud ochranná známka nespĺňuje definici dle § 1a ZoOZ

daného díla dojít k porušení jeho práv v několika rovinách. Nositel práv a vlastník ochranné známky v jedné osobě má pak možnost uplatnit více nároků alternativně, nebo všechny najednou a nechat na posouzení soudu, ke kterému se přikloní.

Další možná výhoda ochranné známky vychází z výše diskutovaného principu registrace. Skutečnost, že veškeré ochranné známky jsou vedeny ve veřejném rejstříku, podstatně ulehčuje případné prokazování jejich vlastnictví. Oproti tomu dokládání autorství bývá v některých případech komplikovanější. Míra této jistoty je umocněna především u zahraničních užití ochranných známek vzhledem k národním i nadnárodním systémům registrace.²

Pro nositele práv pak může být další výhodou již zmiňovaná neomezená doba trvání ochranné známky. Setkáváme se tak s případy, kdy se nositelé práv uchylují k přihlašování ochranných známek s úmyslem udržet si kontrolu nad užíváním daného díla i po uplynutí doby trvání majetkových práv autorských. Ta je naopak u autorských děl vždy omezena a zpravidla trvá po dobu života autora díla a 50 až 100 let po jeho smrti dle odpovídající státní zákonné úpravy.³

Střet autorskoprávní a známkové ochrany

Jak bylo uvedeno v úvodu, problematická situace nastává v případě kolize autorskoprávních a známkoprávních ochran. K té může logicky dojít jen pokud je vlastníkem ochranné známky jiná osoba než nositel

práv k odpovídajícímu autorskému dílu. V praxi DILIA stále častěji narážíme na specifický problém, kdy autorovi díla, respektive oprávněnému držiteli licence k danému dílu, brání v jeho užití jiný subjekt, který si jako ochrannou známku zaregistroval název díla. Tato třetí osoba pak často k užití její ochranné známky odmítá poskytnout souhlas, či za udělení licence požaduje nepřiměřeně vysokou částku. V naprosté většině případů je však možné se vůči takovému jednání účinně bránit. Krátce se nyní podíváme na některé modelové příklady a jejich právní řešení.

Za přímočarou lze považovat situaci, kdy si třetí osoba registruje jako ochrannou známku název, který sám o sobě svou jedinečností a dalšími potřebnými rysy naplňuje znaky stále chráněného autorského díla vytvořeného jinou osobou. Pokud tak vlastník ochranné známky podal přihlášku bez souhlasu původního autora (což lze vzhledem k nastalé snaze blokovat další užití jeho díla předpokládat), může se autor domáhat prohlášení ochranné známky za neplatnou. Užití autorského díla bez svolení autora samozřejmě v tomto případě odporuje ustanovení autorského zákona. Dle zákona o ochranných známkách pak nelze zapsat označení, jehož užívání by se přičilo ustanovení jiného předpisu České republiky.⁴

Obdobně má autor (potažmo nositel práv) možnost podat návrh na prohlášení ochranné známky za neplatnou, pokud se mu podaří v následném řízení prokázat, že její vlastník nepodal přihlášku v dobré víře.⁵ O takový případ půjde například, pokud přihlašovatel registroval svou známku výhradně s úmyslem znemožnit užití cizího

² Kromě národních známek je možné si zaregistrovat i mezinárodní ochrannou známku, či ochrannou známku Evropské unie.

³ Zatímco z nejdélejší doby trvání majetkových práv těží nositelé práv v Mexiku, ve velké části zemí včetně členských států EU nebo v USA se tato doba ustálila na 70 letech po smrti autora.

⁴ § 4 písm. l) ZoOZ

⁵ § 3 odst. 1 ZoOZ

autorského díla, respektive se záměrem se obohatit poskytováním licence k jejímu užití. Netřeba však dodávat, že věrohodné prokazování zlé víry u třetí osoby je často velice náročné.

Efektivnější obranou proti spekulativnímu držení ochranné známky tak může být cesta podání návrhu na její zrušení z důvodu nedostatečného užívání. Ochrannou známku lze takto zrušit, pokud nebyla po nepřetržitou dobu 5 let před podáním zmiňovaného návrhu užívána pro výrobky nebo služby, pro které je zapsána.⁶ Dostatečné užívání musí být v takovém řízení doloženo jejím vlastníkem. Zákon pamatuje i na pokusy ochrannou známku „zachránit na poslední chvíli“. K užití nastalém až poté, kdy se vlastník známky dozví o možnosti, že někdo jiný podá takovýto zrušovací návrh, se tudíž nepřihlíží.

S ohledem na dřívější rozhodnutí Úřadu je však pravděpodobné, že oprávněný autor nemusí být nucen „spoléhat“ na existenci některé z výše zmíněných okolností při případném boji proti registraci názvu svého díla jinou osobou. V řízení o zápisu slovního označení „Válka s mloky“⁷, kde se přihlašovatel pokoušel zaregistrovat tento známý název románu Karla Čapka také pro třídu audiovizuální díla, filmy a hudební díla totiž Úřad vyslovil názor, že dané označení průměrný uživatel nebude vnímat jako ochrannou známku odkazující k jednomu zdroji (tedy k přihlašovateli), ale jen jako název daného díla. V důsledku toho usoudil, že ochrannou známku pro danou třídu služeb a výrobků nelze považovat za způsobilou odlišit subjekt

přihlašovatele ochranné známky od jiných podnikatelských subjektů. Vzhledem k tomu by pak ochranná známka nenaplnňovala základní požadavky dané zákonem. Svůj závěr Úřad shrnul následovně: „obecně názvy uměleckých děl (např. literárních, hudebních, filmových) nejsou způsobilé plnit funkci ochranné známky, neboť nemají schopnost poukazovat na původ chráněných výrobků a služeb, protože odkazují pouze na dílo samotné.“

Závěrem můžeme říci, že pokusy zajistit si de facto výhradní licenci k autorským dílům jiných autorů registrací názvů takovýchto děl v podobě ochranné známky by ve většině případů neměly být úspěšné. Nicméně nositelům práv i potenciálním zájemcům o licenci k takovým dílům lze jen doporučit průběžně kontrolovat věstník Úřadu průmyslového vlastnictví, respektive rejstřík ochranných známek, aby si podobných pokusů, či případných nároků byli vědomi a mohli se s nimi odpovídajícím způsobem pokusit vyrovnat.

TH

⁶ § 31 odst. 1 písm. a) ZoOZ

⁷ Rozhodnutí Předsedy Úřadu průmyslového vlastnictví ze dne 18. 7. 2013, č.j.: O-486646/D12489/2013/ÚPV

KOLEKTIVNÍ SPRÁVA

LICENCOVÁNÍ PŘENOSU VYSÍLÁNÍ – AKTUÁLNÍ STAV

Čtenáře Věstníku pravidelně informuji zejména o legislativních novinkách a jejich dopadech do praxe DILIA. Tentokrát nebudu čtenáře trápit základními paragrafů, ale spíše popisem snahy přenést jejich znění do denní praxe. V uplynulých dvou letech jsme totiž byli svědky důsledků nepovedené právní úpravy na praxi stanovení sazeb a licencování v oblasti přenosu vysílání.

Počátek nepřehledné situace v oblasti přenosu vysílání spočívá v novele autorského zákona z dubna 2017.¹ Ve Věstníku v loňském roce jsem podrobně referoval, jaké změny novela přinesla v oblasti sazebníků, a předvídal jsem problémy při sjednávání sazeb a uzavírání smluv na další období.² Bohužel se mé obavy naplnily a následovaly téměř dva roky hledání správného výkladu, jednání, která ještě stále nejsou u konce a která pravděpodobně vyústí v soudní spory s některými uživateli. Nejprve zcela stručně shrnu základ nové úpravy.

Autorský zákon zcela nově upravil celou oblast kolektivní správy, původní, relativně stručná úprava notně nabobtnala, mimo jiné o redefinici povinné a rozšířené kolektivní správy, úpravu sjednávání sazebníků a uzavírání smluv mezi uživateli a kolektivními správci.

Pro oblast přenosu jsou nejpodstatnější změny dvě:

- jednak byla výslovně zakotvena tzv. technologická neutralita pro provozovatele přenosu vysílání. Stručně řečeno zákon zakotvuje rovný přístup při licencování přenosu vysílání, bez ohledu na to, jakou technologií se programy k zákazníkovi dodavatelů služeb přenosu dostávají – ať již je to prostřednictvím kabelové televize, satelitního přenosu nebo od dodavatelů tzv. IPTV služeb (televizních programů prostřednictvím internetu).
- jednak zákon zakotvil pro kolektivní správce nový proces sjednávání sazeb a stanovil pro kolektivní správce povinnost zveřejnit sazby nejpozději k 31. 8. 2018 v souladu s novou úpravou.

Co se tedy při uvádění nové úpravy do praxe dělo?

DILIA, stejně jako ostatní kolektivní správci k 31. 8. 2018 zveřejnila své sazebníky. Přičemž v oblasti přenosu DILIA i ostatní kolektivní správci vycházeli ze statusu quo, tedy ze sazeb, které platily dosud a které konkrétně DILIA měla s provozovateli přenosu zakontrahovány v dlouhodobých smlouvách.

Navzdory tomuto faktu se provozovatelé přenosu seřadili do jednoho šiku a požadovali slevu z dosavadních sazeb v řádu desítek procent. Srovnání do jednoho šiku reprezentovala Hospodářská komora, která v jednáních vystupovala za celý trh, nicméně realita byla a je složitější. Provozovatelé přenosu jsou totiž sdruženi do několika asociací, resp. zájmových uskupení. Jedním hlasem zněl tedy požadavek na slevu, nicméně jakmile se debata dostala na detailnější rovinu, bylo

¹ zákon č. 102/2017 Sb.

² článek „Sazebníky DILIA po novele autorského zákona“ ve Věstníku Zima 2018

zjevné, že jednotlivé asociace, neřku-li jednotliví provozovatelé mají představy různorodé, mnohdy protichůdné. To se týkalo např. koncepcce sazby, kritérií, na jejichž základě má být její výše určena apod.

Základní neshoda se projevila poměrně záhy, a to mezi provozovateli kabelového, resp. IPTV přenosu a operátory přenosu satelitního. DILIA tedy sazby vyjednávala odděleně, s asociacemi reprezentujícími tyto segmenty trhu.

Jednání probíhala dle zákonem předpokládaného procesu: od zveřejnění sazeb ze strany DILIA – podání námitek ze strany uživatelů (resp. jejich asociací) – projednání těchto námitek (písemné vypořádání a ústní projednání, v několika kolech) až k zákonem předpokládané mediaci. Jednou z novinek, kterou nový zákon přinesl, je totiž povinnost mediace u prostředníka v případě, že strany nejsou schopny dospět k dohodě.

Tento, zde ve vši stručnosti popisovaný proces ve skutečnosti probíhal více než rok. DILIA byla ze strany Hospodářské komory, resp. jednotlivých asociací kontaktována již záhy po přijetí předmětné novely autorského zákona, již před termínem pro zveřejnění nového sazebníku s požadavkem na výrazné snížení sazby. A jednání pokračovala, resp. ještě se zintenzivnila, po zveřejnění sazebníku v srpnu minulého roku. S ohledem na míru, ve které byly od sebe představy provozovatelů přenosu a DILIA (ale i ostatních kolektivních správců) vzdáleny, tato jednání k žádnému výsledku nevedla.

Vedlejší efektem dlouhého a k výsledku nevedoucího jednání bylo, že provozovatelé přenosu přestali za období počínaje 1. 1. 2019 odměny platit, a to navzdory uzavřeným smlouvám, s odkazem na nový proces pro sjednání sazby v zákoně a zpochybnou výši sazby.

DILIA tak, stejně jako ostatní kolektivní správci, nakonec na přelomu jara a léta 2019 skončila s provozovateli přenosu u mediátora. A to jak s asociací zastupující satelitní operátory (ČASO), tak s Hospodářskou komorou ČR, reprezentující zbytek trhu. Mediace s Hospodářskou komorou ČR nakonec vedla k dohodě, na jejímž základě se DILIA narovnala s jejími členy ohledně roku 2019, a dohodla sazbu pro rok 2020 a následující. Výsledkem je sazba o 17 % nižší, než byla sazba původní.

Se satelitními operátory se dosud dohodnout nepodařilo, a to ani za pomoci prostředníka, a vše směřuje k soudnímu sporu. Satelitní operátoři totiž nepřipouštějí shodný režim s ostatními provozovateli přenosu, a to navzdory výslovně zakotvené technologické neutralitě, o které jsem hovořil na začátku tohoto článku. Satelitní operátoři tak v současnosti neplatí nejen DILIA, ale ani žádnému z ostatních kolektivních správců ani korunu, bojují proti systému kolektivní správy na všech frontách a současně vesele užívají díla bez licence, přičemž řešení je v rukou soudu, tedy v nedohlednu.

I to je důsledek bezzubého procesu ohledně vyjednávání sazebníků a uzavírání smluv, kde v zákonné úpravě chybí procesu vyjednávání nějaký konec, pro případ, že se strany na sazbě v rozumném časovém horizontu nedohodnou.

Výhled pro rok 2020 není tedy díky dohodě s většinou subjektů trhu přenosu vysílání reprezentovaného Hospodářskou komorou ČR zcela bezútešný, ale není také nikterak radostný. A to z důvodu, že brzkou dohodu se satelitními operátory nelze dle dosavadního průběhu jednání v brzké době očekávat, což s ohledem na jejich tržní sílu znamená nemalý výpadek v inkasu odměn pro autory.³

Jan Barták

³ Satelitní operátoři představují cca 50 % na trhu přenosu vysílání.

ZÁBAVA

PODIVUHODNÝ ŽIVOT LEOŠE JANÁČKA PODANÝ VE ZKRATCE

Úmyslem tohoto textu stran života Leoše Janáčka je co největší stručnost, jež může přispět k celkovému pohledu na Leoše Janáčka nejen jako na komponistu, ale i jako na esoterického člověka, jehož život je s jeho tvorbou obdivuhodně propleten a připomíná napínavý román. Stručnost vyvolává i odstup, z něž lze vytěžit rysy, jež nejsou na detailech často patrné. Ale dost planého filosofování.

Leoš Janáček se narodil roku 1854 v moravské obci Hukvaldy jako jedno ze 14 dětí. V Janáčkově křestním listě je uvedeno jméno Leo, nikoli Leoš. Rodina byla přesvědčena, že Leoše čeká učitelská kariéra, a proto ho jako mladého hochu umístila do fundace augustiánského kláštera. Janáček pak ještě studoval na varhanické škole v Praze a na konzervatoři v Lipsku a ve Vídni. V roce 1881 se oženil se Zdeňkou Schulzovou, které ještě nebylo ani 16 let, Janáčkoví pak bylo let 27. Manželství to šťastné nebylo, a to z mnoha důvodů. Jedním z nich byla možná předčasná smrt syna Vladimíra, který umřel v pouhých 2 letech a především skon starší dcery Olgy v necelých 21 letech. Olga zemřela v roce, kdy Janáček po desetiletí usilovné tvorby dokončil svoje první triumfální dílo, a to operu *Její pastorkyňa*. Janáčkoví bylo tehdy 49 let.

Až do uvedení *Její pastorkyně* v Národním divadle v Praze nebyl Janáček jako hudební skladatel příliš znám. Laická i odborná veřejnost ho spíše vnímala jako nadšeného sběratele moravských lidových písní a jako podivína, který si do not zapisuje nezpívanou lidskou mluvu či jiné zvuky. Tak si Janáček do not převedl poslední vzdechy své umírající dcery Olgy nebo vrzání parket. Janáček před *Její pastorkyňou* složil dvě opery, a to jednak *Šárku* na text Julia Zeyera a *Počátek románu*. Šárka nemohla být uvedena, jelikož Janáček nezískal od Zeyera svolení ke zhudebnění jeho textu. Mimochodem Janáček nakládal s autorskými právy k dílům jiných autorů vskutku svébytně, respektive jich nedbal. To se projevilo třeba ve sporech ohledně *Výletů páně Broučkových* nebo v problémech stran *Věci Makropulos*.

Cesta *Její pastorkyně* do Národního divadla v Praze trvala po premiéře v Brně neuvěřitelných 12 let, a to byla ještě uvedena za podmínky, že Janáček musí akceptovat dosti podstatné změny především v závěru opery, které provedl tehdejší šéf opery Národního divadla, dirigent a skladatel Karel Kovařovic. Svou roli ohledně uvedení *Její pastorkyně* v Praze jistě sehrála operní pěvkyně Gabriela Horváthová, které se Janáček eufemisticky řečeno dvořil. Výprava prvního uvedení *Její pastorkyně* v Praze byla chudíčká, nezapomeňme, že na frontách byla v plném proudu 1. světová válka. Nicméně i přesto premiéra *Její pastorkyně* v Národním divadle otevřela Janáčkoví cestu do světa. Již v roce 1918 ji uvedla Dvorní opera ve Vídni (dnešní Státní opera) a v roce 1924 Metropolitní opera v New Yorku. Janáček měl tak otevřenu cestu do světa!

V mezidobí od roku 1904 do roku 1916 Janáček jednak upravoval *Její pastorkyni* a také zkomponoval další operu, a to pod názvem *Osud*. Opera jest to prapodivná především z hlediska děje, jenž má

autobiografické rysy a byla poprvé uvedena dlouho po 2. světové válce, a to až v roce 1958, tedy dávno po Janáčkově smrti. Svým absurdním obsahem se spíše hodí do naší současnosti, než do začátku 20. století a za jejím zrodem stojí Kamila Urválková, manželka lesmistra z Dolních Kralovic, se kterou se Janáček seznámil v lázních Luhačovice. *Osud* měl být také premiérován v Divadle na Vinohradech, kde se tehdy provozovaly operní inscenace. Z tohoto plánu však sešlo.

Janáček však své neutuchající úsilí zaměřil na nový operní opus, kterým byly *Výlety páně Broučkovy* jednak do *Měsíce* a v druhé části do *XV. století*. Snad málokterá opera dala Janáčkově takovou práci jako tento hudebně dramatický kus. Svým způsobem byla zmíněná opera plánována k oslavě vzniku 1. československé republiky, snad proto ji Janáček dedikoval T. G. Masarykovi, ale poté též Karlovi Kovařovicovi, který mu přinesl tolik trýzně tím, že po dlouhá léta odmítal uvést *Její pastorkyni* na prknech Národního divadla. Možná, že si Janáček chtěl touto dedikací právě zajistit bezproblémové uvedení *Výletů páně Broučkových* v Národním divadle. To se mu také podařilo a k premiéře opery v Národním divadle došlo v roce 1920. *Výlety páně Broučkovy* jsou jedinou Janáčkovou operou, jež byla v Národním divadle premiérována. Na začátku tohoto roku umírá Karel Kovařovic. *Výlety páně Broučkovy* nejsou z hlediska interpretačního a v neposlední řadě i inscenačního jednoduchou záležitostí. Snad proto nejsou tak často i ve světě uváděny jako jiné hvězdné Janáčkovy opery. Janáčkovy byly v roce premiéry *Výletů páně Broučkových* 66 let, měl za sebou zcela jednoznačný a světový úspěch s *Její pastorkyní* a snad jen on tušil, jaká díla ještě vytvoří. A v těchto letech vstupuje do života Janáčkovu múza zvaná Kamila Stösslová. Je snad ona neutuchající inspirací

Janáčka jako muže a především skladatele, bez jejíž existence by vedle *Její pastorkyně* nejznámější Janáčkovy díla nevznikla? Na tuto otázku pochopitelně neexistuje odpověď.

Kamila Stösslová byla o 37 let mladší než Leoš Janáček, její muž byl starožitník provozující svůj obchod v Písku a oba manželské páry se seznámily kde jinde než v Luhačovicích. Psal se rok 1917. Vztah Janáčka a Kamily se po několika let turbulentně vyvíjel, a to především ze skladatelovy strany. Kamila příliš Janáčkově hudbě nerozuměla, ale lichotily jí společenské akce pořádané v souvislosti s Janáčkovými díly. Manžel Stössl vztahu jeho manželky, dá se v nadsázce říci, „nepřekážel“. Jednak byl velký ctitel Janáčkovy hudby a jednak Janáček často nakupoval v jeho starožitnictví, a to především obrazy. Za to Janáčkovy manželka Zdeňka nesla milostný vztah svého manžela velice těžce. Janáček ji totiž ve své prostomyslné upřímnosti o všem informoval.

Snad právě v návaznosti na svůj vztah s Kamilou Janáček sáhnul po námětu do ruské literatury, a to po známém dramatu Ostrovského *Bouře*. Je nezbytné podotknout, že Janáček byl vždy pozitivně orientován na Rusko. Otázkou zůstává proč. Stal se dokonce dlouholetým předsedou Ruského kroužku, působícího v Brně. Ruský moc neuměl, ale to mu nepřekáželo v tom, aby libreto své poslední opery *Z mrtvého domu* přímo nepřekládal z ruského prozaického originálu, což je na libreto této opery také vidět.

Ústřední postavou dramatu a poté i Janáčkovy opery je ruská žena Káta, ve které Janáček zcela jednoznačně spatřoval právě Kamilu. Operu *Káta Kabanova* pak také Kamile dedikoval, což mimořádně mělo svůj dopad v soudním sporu ohledně Janáčkovy dědictví, kde Kamila tvrdila, že dedikace *Káti Kabanovy* je vlastně částečným

testamentem v její prospěch a také v tomto punktu byla úspěšná. *Káta Kabanova* měla premiéru v roce 1921 v Brně. A potom již ze vztahu Janáčka s Kamilou prýštil jeden operní opus za druhým. Je podivuhodné, jak Janáček, který se jinak s tvorbou trápil a skládal pomalu, tvořil najednou bez problémů. Následovaly tak *Příhody lišky Bystroušky*, *Věc Makropulos* a opera *Z mrtvého domu*, jejíž premiéry se Janáček již nedožil. Janáček také začal být společensky uznáván a vnímán jako jeden z největších českých skladatelů své doby. Kdo však mohl tušit, k jakému rozkvětu inscenování jeho operní tvorby dojde ve druhé polovině 20. století, jenž trvá až dodnes.

Leoš Janáček zemřel v roce 1928 ve věku 74 let a jeho smrt byla povýtce zbytečná. Vyzrazil si totiž jednoho letního dne s Kamilou a jejím jedenáctiletým synem Ottou na vycházku kousek od Hukvald. Zatímco se Janáček bavil na mezi s Kamilou, Otta se vzdálil, čehož si jak Kamila, tak Janáček ani nevšimli. Pak se začalo smrákat k bouři a Janáček na popud Kamily vyrazil hledat ztratitějšího se Ottu. Bouřkovým dusnem se zpotil, druhý den dostal zápal plic a záhy zemřel. Další svým způsobem absurdní bylo to, že Kamila se po smrti Janáčka začala soudit s manželkou Zdeňkou o jeho dědictví, a to vyvoláním soudní pře z její strany. Konce soudního řízení, v němž částečně uspěla, se však nedožila, jelikož zemřela v roce 1935 ve věku pouhých 44 let.

Je možné hádat, že Janáček by se při svém dobrém zdravotním stavu a neuhasínajícím entusiasmu dožil vysokého věku. Lze si jenom povzdechnout, o kolik mistrovských děl z jeho pera jsme přišli.

Jiří Srstka

VÝROČÍ

VÝROČÍ ČLENŮ SPOLKU DILIA V ROCE 2019

50

Mgr. Ondřej KEPKA
Tereza VRABELOVÁ

55

PaedDr., PhD. Ivo HARÁK
Mgr. Petr MALÁSEK
PhDr. Viola SOMOGYI

60

Prof. Mgr. Marek JÍCHA
Prof. JUDr. Ivo TELEČ

65

Zdeněk BARTÁK
Mgr. Daniel DÍTĚ
Prof. Dr. Josef DOLISTA
Ing. Daniel FIKÉJZ
PhDr. Alena FIŠEROVÁ

Mgr. Svatopluk K. JEDLIČKA
PhDr. Anna KARENINOVÁ, Ph.D.
Mgr. Jiří KODEŠ
Mgr. Dušan KUKAL
Mgr. Vlastimil PEŠKA
Helena REJŽKOVÁ
Mgr. Josef ŘEHÁČEK
MgA. Jaroslava ŠIKTANCOVÁ
Prof. MUDr. Jan ŠKRHA, Dr.Sc.
Mgr. Zdeněk ZELENKA

70

Milan DVOŘÁK
PhDr. Marie HAVRÁNKOVÁ
Mgr. Jiří KASL
Ing. Stanislava KELLNEROVÁ
Václav KNOP
Mgr. Antonín KOPŘIVA
Jiří KVASNIČKA
Mgr. Olga PAVLOVÁ
Doc. JUDr. Přemysl RABAN, CSc.
PhDr. Lubomír SYNEK
PhDr. Zdena ŠMÍDOVÁ
Mgr. Marie VÁLKOVÁ

75

Dr. Petr DRDA
 Ludmila ENGELOVÁ
 PhDr. Milena FUCIMANOVÁ
 MgA. Kristian HYNEK
 PhDr. Alexander JERIE
 MgA. Otakar KOSEK
 Mgr. Šárka KOSKOVÁ
 Marta KRUŽÍKOVÁ
 Rudolf PAPEŽÍK
 JUDr. Petr PROUZA
 PhDr. Blanka STÁRKOVÁ
 Mgr. Václav VODIČKA

80

Jiřina BENDOVÁ
 Irena GREIFOVÁ
 Prof. Dušan KLEIN
 Vladimír KÖRNER
 Ivan KRAUS
 Doc. Mgr. Jiří MACÁK
 Prof. Mgr. Jaromír ŠOFR
 Dušan ZÁHUMENSKÝ

85

prom.fl. Václav ČAPEK
 Mgr. Vladimír SKALSKÝ
 Jiří ŠÁMAL
 Věra ŠIMKOVÁ – PLÍVOVÁ

90

Václav DANĚK
 PhDr. Jarmila EMMEROVÁ
 Jiří HANIBAL
 Vlastislav TOMAN

95

Ludmila ROMPORTLOVÁ

ÚMRTÍ

ÚMRTÍ ČLENŮ SPOLKU DILIA V ROCE 2019

Vladimír Tomeš
 27. 2. 1930–4. 9. 2019

PhDr. Jiřina Hořejší
 17. 9. 1932–13. 11. 2019

**Divadelní, literární,
audiovizuální agentura, z. s.**

Krátkého 1
190 03 Praha 9 – Vysočany

ŘEDITEL
prof. JUDr. Jiří Srstka
tel.: 283 892 686

SEKRETARIÁT ŘEDITELE
Eva Kraupnerová
tel.: 283 893 603
fax: 283 893 599

Ústředna:
tel.: 283 891 587

Linka pro volání z mobilu:
tel.: 606 614 658

AGENTURA

DIVADELNÍ ODDĚLENÍ
vedoucí
Zdeněk Harvánek
tel. a fax: 266 199 876

HUDEBNÍ ODDĚLENÍ
vedoucí
Zdeněk Harvánek
tel. a fax: 266 199 876

LITERÁRNÍ ODDĚLENÍ
vedoucí
Mgr. Veronika Žáková
tel.: 266 199 841

MEDIÁLNÍ ODDĚLENÍ
vedoucí
Mgr. Jan Barták
tel.: 266 199 862

KOLEKTIVNÍ SPRÁVA AUTORSKÝCH PRÁV

ředitel kolektivní správy
Mgr. Jan Barták
tel.: 266 199 862

PRÁVNÍ ODDĚLENÍ

Tomáš Herold
tel.: 266 199 865
tel.: 266 199 847

dědictví a úschova děl
Barbora Chovancová
tel.: 266 199 834

EKONOMICKÉ ODDĚLENÍ

hlavní ekonom
Anna Tichá
tel.: 266 199 818

vedoucí honorářové účtárny
Šárka Procházková
tel.: 266 199 819

Podrobné členění jednotlivých oddělení včetně seznamu zaměstnanců a jejich kompetencí naleznete na www.dilia.cz. E-mailové adresy zaměstnanců DILIA jsou ve formátu prijmeni@dilia.cz.

Kudy k nám:
Metrem B na stanici „Vysočanská“, poté cca 3 min. pěšky. Ulice Krátkého se nachází naproti Galerii Fénix ze strany, kde je ČSOB a KB. V přízemí naší budovy se nachází restaurace Pepř a Sůl, na budově je velký nápis DILIA.

Věstník vydala **DILIA, divadelní, literární, audiovizuální agentura z.s.**

Uzávěrka 20. 11. 2019, redakce: Marie Špalová a Helena Eliášová, e-mail: spalova@dilia.cz nebo eliasova@dilia.cz

www.dilia.cz